

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Barbora Hudková

**Náhrada nákladů právního zastoupení v civilním soudním řízení
z hlediska jejich účelnosti**

Diplomová práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Náhrada nákladů právního zastoupení v civilním soudním řízení z hlediska jejich účelnosti vypracovala samostatně a citovala všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 16. 3. 2015.....
Barbora Hudková

Děkuji JUDr. Renátě Šínové Ph.D. za její odborné rady a vstřícnost při vedení diplomové práce.

Obsah

Použité zkratky	5
Úvod	6
1. K účelnosti vynaložených nákladů řízení obecně	8
1.1. Zásada úspěchu ve věci a její omezení	8
1.1.1. Omezení zásady úspěchu ve věci z důvodů na straně oprávněného k náhradě (ustanovení § 142 o.s.ř.)	10
1.1.2. Omezení zásady úspěchu ve věci z důvodů na straně povinného k náhradě (ustanovení § 150 o.s.ř.)	10
2. K účelnosti nákladů právního zastoupení	12
2.1. Přístup v komentářové literatuře a ústavní rovina účelnosti právního zastoupení	12
2.2. Zneužití procesního práva na právní zastoupení advokátem	14
2.3. Další možné znaky neúčelnosti právního zastoupení	15
3. Účelnost nákladů právního zastoupení v judikatuře	19
3.1. Judikatura k účelnosti právního zastoupení státu a orgánů veřejné moci	19
3.2. Judikatura k účelnosti nákladů právního zastoupení u České televize	23
3.3. Judikatura k vymáhání bagatelních pohledávek a formulářovým žalobám	24
3.3.1. Skupování a vymáhání drobných pohledávek jako hlavní předmět činnosti subjektu	25
3.3.2. Další subjekty, kterým vznikají drobné pohledávky	29
3.4. Judikatura k osobám majícím právní vzdělání	31
3.4.1. Účelnost zastoupení u advokátů a notářů	32
3.4.2. Účelnost zastupování advokátem ve vztahu k exekutorům	36
3.4.3. Účelnost zastoupení advokátem u soudců a státních zástupců	36
3.4.4. Shrnutí účelnosti u osob s právním vzděláním	37
3.5. Judikatura k účelnosti jednotlivých úkonů a hotových výdajů advokáta	38
3.5.1. Judikatura k účelnosti hotových výdajů advokáta	38
3.5.2. Judikatura ve vztahu k účelnosti jednotlivých úkonů právní služby	39
4. Návrhy de lege ferenda	41
Závěr	44
Seznam použitých zdrojů	47
Shrnutí/ Abstract	51
Klíčová slova/ Key words	53

Použité zkratky

- 1) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. / **Ústava**
- 2) Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. / **Listina**
- 3) Zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. / **o.s.ř.**
- 4) Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 177/ 1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. / **Advokátní tarif**
- 5) Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 484/ 2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění vyhlášky č. 64/ 2012 Sb. / **Přísudková vyhláška**

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem zvolila problematiku náhrady nákladů právního zastoupení v civilním soudním řízení z hlediska jejich účelnosti. Důvodem výběru tohoto tématu byla zejména skutečnost, že náklady právního zastoupení jsou nejvyšší položkou ze všech nákladů řízení. Jelikož náhrada nákladů řízení se ve většině případů přiznává dle zásady úspěchu ve věci, což znamená, že strana neúspěšná musí nahradit straně ve sporu úspěšné náklady řízení včetně nákladů právního zastoupení, může právě výše nákladů právního zastoupení odrazovat potenciální žalobce od podání žaloby, ačkoliv je důvodná. Výše nákladů právního zastoupení a mechanické ukládání povinnosti je nahradit straně úspěšné ve sporu bez ohledu na účelnost jejich vynaložení, tak může v konečném důsledku znemožňovat přístup určitých zejména méně movitých osob k soudu. Navíc se objevil trend zakládání právnických osob pouze pro skupování drobných pohledávek za účelem jejich následného vymáhání v soudním řízení, kdy nejlukrativnější položkou však není vymáhaná pohledávka, nýbrž sama výše přiznané náhrady nákladů soudního řízení, kde nejvyšší položkou tvoří právě náklady právního zastoupení. V těchto případech se často jedná o zneužití procesního práva na zastoupení.

Ve své práci se proto zaměřuji na náhradu nákladů právního zastoupení, a to konkrétně na účelnost jejich vynaložení, a z toho plynoucí důvodnosti přiznání jejich náhrady straně, jež ve sporu uspěla. Jádrem práce je ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř., které stanoví, že pouze účelně vynaložené náklady řízení se mají nahrazovat, jeho výklad a aplikace v praxi. Konkrétně se budu zabývat problémy, které výklad tohoto ustanovení vyvolává právě v otázce náhrady nákladů právního zastoupení. Věnuji se samozřejmě i vtahu mezi tímto ustanovením a ústavně zaručeným právem na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 Listiny. Cílem práce je vymezit, kdy je zastoupení účastníka advokátem v řízení účelné, a kdy naopak účelným není, to znamená, že se pokusím vymezit kritéria, od nichž se účelnost zastoupení odvíjí.

V diplomové práci se proto budu snažit odpovědět na následující úzce propojené výzkumné otázky. Lze shledat neúčelnost právního zastoupení účastníka v civilním soudním řízení pouze na základě vlastností subjektů, které se nechají zastupovat? Lze shledat neúčelnost právního zastoupení účastníka v civilním soudním řízení pouze na základě druhu sporu z pohledu jeho náročnosti, hodnoty a způsobu jeho zahájení? V diplomové práci se tedy budu snažit odpovědět na tyto otázky, a to zejména užitím analytické metody, kdy bude třeba analyzovat rozhodnutí především Ústavního soudu, jehož bohatá judikatura by měla dávat návod obecným soudům, jak při posuzování účelnosti a následném určování výše náhrady nákladů právního zastoupení postupovat. Ústavní soud se snažil vymezit, kdy je zastoupení advokátem účelné, a

kdy naopak se za takové nepovažuje a nemá se nahrazovat ani za předpokladu, že strana ve sporu uspěla. Nejvyšší soud se této problematice podrobněji nevěnoval z důvodu minulé nemožnosti dovolání do výroku o nákladech řízení. Přesto v případě, kdy se k tématu nákladů řízení vyjádřil, jeho výklad se s názory Ústavního soudu příliš neshodoval. Proto použiji i srovnávací metodu a porovnáám přístupy našich nejdůležitějších soudních orgánů k této problematice.

K dosavadnímu zpracování tématu je třeba uvést, že obecně se problematikou nákladů řízení zabývají knihy týkající se civilního procesu, dále učebnice a zejména komentáře k příslušným právním předpisům, zejména k Občanskému soudnímu řádu. Monografie, která by se zabývala přímo účelností právního zastoupení, dosud neexistuje. Toto téma, jak již vyplývá z výše uvedeného, je řešeno, zejména Ústavním soudem České republiky a okrajově také Nejvyšším soudem. Obecné soudy nižších instancí samozřejmě otázku nákladů řízení řeší v každém sporu, důležitý je však názor soudu Ústavního, který se snaží prostřednictvím nálezů sjednotit rozhodování obecných soudů tak, aby nedocházelo k nedůvodným rozdílům v rozhodování. Ústavní soud judikuje v tom smyslu, že pokud obecný soud nerespektuje názory vyjádřené v nálezech Ústavního soudu, jedná se o porušení stěžovatelova ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces.

Dále se této problematice věnují články v odborných právnických časopisech. Předmětné články jednak komentují některé nálezy Ústavního soudu, jiné nabízejí možné alternativy řešení sporných otázek. Tématu účelnosti z pohledu subjektů se věnuje pouze Tomáš Pavlíček, k problematice zneužívání práva na zastoupení se vyjadřovali Jan Tichý a Petr Lavický, s jejichž názory v práci pracuji, místy v případě T. Pavlíčka polemizuji. V odborných časopisech se také hojně rozebírá aplikace moderačního práva soudu dle ustanovení § 150 o.s.ř., které soudu umožňuje v případech zvláštního zřetele hodných nepřiznat částečně či zcela náhradu nákladů řízení straně, která měla ve sporu úspěch, tedy souvisí i s § 142 odst. 1 o.s.ř.

Práci jsem rozčlenila na čtyři kapitoly. První se věnuje problematice účelnosti obecně, jejímu vysvětlení a vymezuje pojmy s ní související jako je zásada úspěchu ve věci, či moderační právo soudu. Jedná se o uvedení do problematiky účelnosti a nastínění souvislostí. Ve druhé kapitole se věnuji výhradně účelnosti právního zastoupení, hodnotím přístup v komentářové literatuře, zabývám se ústavní rovínou účelnosti. A vymezuji možné důvody neúčelnosti jako je zneužití práva na zastoupení, typovost subjektu či sporu. Ke konkrétnímu určení znaků neúčelnosti slouží třetí kapitola, kde provádím rozbor judikatury, ze které extrahuji kritéria pro rozhodnutí o neúčelnosti zastoupení a uvádím zde vlastní postoje k problému. V poslední kapitole předkládám možné návrhy de lege ferenda.

1. K účelnosti vynaložených nákladů řízení obecně

V této kapitole se budu stručně zabývat základní zásadou, která ovládá náhradu nákladů řízení a jejími dvěma korektivy. Jedná se o zásadu úspěchu ve věci, jejímž základním korektivem je § 142 odst. 1 o.s.ř., který stanovuje, že se nahrazují pouze náklady účelně vynaložené. Druhým korektivem je možnost uplatnění moderačního práva soudu dle § 150 o.s.ř.

1.1. Zásada úspěchu ve věci a její omezení

Základním východiskem pro přiznání náhrady nákladů civilního soudního řízení je zásada úspěchu ve věci, přičemž úspěch účastníka je posuzován jen procesně podle výsledku soudního řízení. To znamená, že žalobce je úspěšný v případě, že jeho žalobě soud vyhověl, žalovaný je naopak úspěšný, jestliže soud žalobu směřovanou proti němu zamítne.¹ Tato zásada je samozřejmě využitelná pouze v případě sporných řízení, u nesporných řízení je z povahy věci vyloučena.²

Přestože je problematika náhrady nákladů řízení ovládána zásadou úspěchu ve věci, nemusí plný nebo převážný úspěch ve sporu vždy znamenat, že úspěšnému účastníkovi budou neúspěšným účastníkem sporu nahrazeny veškeré náklady řízení. V zásadě existuje dvojí omezení této zásady. První lze označit za omezení z důvodů na straně subjektu, který byl ve sporu úspěšný a má nárok na náhradu nákladů řízení po neúspěšném účastníkovi. Podmínkou k tomu, aby mohla být náhrada nákladů úspěšnému účastníkovi přiznána, je totiž účelnost vynaložení těchto nákladů v souladu s ustanovením § 142 odst. 1 o.s.ř..

Druhé omezení zásady úspěchu ve věci naopak pramení zejména z důvodů na straně subjektu povinného k náhradě nákladů řízení, jedná se o tzv. důvody hodné zvláštního zřetele dle § 150 o.s.ř., které nejčastěji vznikají právě u povinného k náhradě.³ Pokud jsou zde dány takové důvody, soud nemusí na základě tohoto moderačního práva náklady straně úspěšné zcela nebo zčásti přiznat, protože by to s ohledem na povinného k náhradě bylo nespravedlivé. Přestože, jsem uvedla, že důvody dle ustanovení § 150 o.s.ř. plynou zejména ze sféry povinného k náhradě, neznamená to, že na posuzování dalších okolností než je dopad na povinného, má soud

¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMUĚÁKOVÁ K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 351.

² PUTNA, Mojmir. In DRÁPAL, Ljubomir a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 975.

³ Do ustanovení § 150 o.s.ř. přibyla možnost soudu nepřiznat zcela či zčásti náklady i účastníkovi, který se bez vážného důvodu nezúčastní prvního setkání s mediátorem.

rezignovat.⁴ Soud musí zkoumat nejen dopad ve sféře povinného k náhradě, tj. pouhé horší majetkové poměry povinného nepostačí k uplatnění moderačního práva soudu dle ustanovení § 150 o.s.ř., ale je také povinen zjišťovat jaký vliv bude mít jeho rozhodnutí na oprávněného k náhradě.⁵

Výše uvedené rozdělení jsem provedla proto, aby bylo zřetelně vidět, že i v případě, že si účastník počíná hospodárně a náklady vynaloží účelně, nemusí se mu náhrady dostat. Je také třeba upřesnit vztah ustanovení § 142 odst. 1 a § 150 o.s.ř., kdy jde mezi těmito ustanoveními o vztah obecného a speciálního.⁶ Dle pravidla *lex specialis derogat legi generali* by mělo platit, že soud se bude nejprve zabývat aplikací moderačního práva, a až pro tuto aplikaci nebudou důvody, měl by se zabývat účelností vynaložených nákladů.⁷ Vzhledem k tomu, že použití moderačního práva by mělo být něco výjimečného, k čemu by se soudy měly uchýlovat pouze ojediněle, jeví se mi rozumnějším nejprve posoudit účelnost vynaložených nákladů, jelikož nepřiznat někomu náklady řízení z důvodu uplatnění moderačního práva by mělo být možné až tehdy, když má účastník skutečně dle ustanovení § 142 odst. 1 náhradu nárok.⁸ Tento názor považuji za zcela správný, jelikož odepřít náhradu je možné až v případě, že na ni objektivně existuje nárok. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je rozhodnutím deklaratorním, což znamená, že při splnění podmínek § 142 odst. 1 nárok existuje, soud jeho existenci pouze deklaruje. Výjimečně ho pak dle ustanovení § 150 o.s.ř. může nepřiznat, což neznamená, že nárok neexistuje, nýbrž že se jej nelze domáhat v exekuci.⁹

Nejprve by tedy měla být zkoumána účelnost vynaložených nákladů, a v případě, že budou vynaloženy účelně, je nezbytné posoudit, zda zde nejsou dány důvody pro moderování nákladového výroku dle ustanovení § 150 o.s.ř. Předmětem práce je pouze dopad ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř., přesto se v následujícím textu budu ještě krátce věnovat ustanovení § 150 o.s.ř., jelikož s nahrazováním nákladů úzce souvisí, a může vést k nepřiznání náhrady nákladů řízení vynaložených účastníkem účelně.

---

⁴ JIRSA, Janek. In JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení - Soudcovský komentář - Kniha II. - § 79-180.* Havlíček Brain Team, 2014, s. 425.

⁵ BÍLÝ, Martin. In SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád - komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s 512.

⁶ MICHNA, Lukáš, MICHNA, Ondřej. Soudcovské zmírňovací právo podle § 150 OSŘ. *Právní rozhledy*, 2002, roč. 10, č. 4, s. 173.

⁷ PUTNA, Mojmir. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 978

⁸ MICHNA, Lukáš, MICHNA, Ondřej. *Soudcovské zmírňovací právo...*, s. 173.

⁹ NAVRÁTIL, David. Náhrada nákladů řízení (aneb proč hledat problém tam, kde není). *Právní rozhledy*, 2009, č. 5, s. 182.

1.1.1. Omezení zásady úspěchu ve věci z důvodů na straně oprávněného k náhradě (ustanovení § 142 o.s.ř.)

Ustanovení § 137 odst. 1 o.s.ř. upravuje demonstrativní výčet nákladů řízení¹⁰, kterými jsou dle tohoto ustanovení například hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně zaplaceného soudního poplatku, náklady důkazů a další, přičemž tyto náklady mohou být vynaloženy i před zahájením řízení, například při převzetí věci advokátem, musí však být vynaloženy v přímé spojitosti se soudním řízením.¹¹

Dle ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. se úspěšnému účastníkovi nahrazují jen ty náklady, které byly potřebné k účelnému bránění nebo uplatňování práva. Zákon tedy ukládá soudu, aby zkoumal, zda náklady, které úspěšný účastník vynaložil a žádá nahradit, byly skutečně nutně vynaloženy pro účelné bránění nebo uplatňování práva. Ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. dopadá na všechny náklady řízení, což znamená, že soud je povinen zkoumat, zda byly všechny náklady, které úspěšný účastník sporu požaduje nahradit, vynaloženy účelně, tj. důvodně. Předmětem této práce jsou však pouze náklady právního zastoupení, jejichž účelnosti se budu podrobně věnovat od druhé kapitoly diplomové práce.

1.1.2. Omezení zásady úspěchu ve věci z důvodů na straně povinného k náhradě (ustanovení § 150 o.s.ř.)

Moderační právo soudu dle ustanovení § 150 o.s.ř. je výjimečným korektivem, který soudu umožňuje zohlednit jednotlivé okolnosti případu a náhradu nákladů řízení úspěšnému účastníkovi zcela nebo zčásti nepřiznat v případech, kdy by to ve vztahu k neúspěšnému účastníkovi bylo nespravedlivé.¹²

Moderační právo musí být používáno pouze ve výjimečných případech a rozhodující jsou vždy individuální okolnosti. Důvodem pro aplikaci moderačního práva byl například podíl účastníků na vzniku sporu, kde se jednalo o nájem bytu a neplatnost nájemní smlouvy. Došlo k pronájmu bytu s odkládací podmínkou, což bylo soudem posouzeno jako neplatné právní jednání. Vzhledem k tomu, že nájemník byl slabší stranou a neplatnost smlouvy nevnikla jeho vinou, soud protistraně nepřiznal náhradu nákladů řízení, i když ve sporu uspěla.¹³ Důvodem pro uplatnění moderačního práva byla také složitost některých restitučních sporů a s tím související

¹⁰Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 12. 1996, sp. zn. 5 Cmo 228/96. Zde Vrchní soud uvedl, že výčet nákladů řízení je pouze příkladný.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 12. 1983, sp. zn. 3 Cz 69/83

¹² GRYGAROVÁ, Danuška. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. *Bulletin advokacie*, 2012, roč. 22, č. 7 a č. 8, s. 40.

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1805/2001

změna judikatury.¹⁴ Dále hrál roli tíživý sociální status neúspěšného účastníka, kdy například šlo o člověka nezaměstnaného nikoliv z vlastní viny, měl početnou rodinu a šlo o přivolení k výpovědi z nájmu bytu, přičemž všechny tyto skutečnosti byly soudu prokázány. Naopak v případě, že neúspěšná účastnice pouze tvrdila, že je nezaměstnaná a její manžel má pouze sezónní příjmy bez jakýchkoliv důkazů, je použití moderačního práva postupem špatným, jelikož nejsou osvědčeny natolik mimořádné důvody pro aplikaci § 150 o.s.ř.¹⁵ Jako další z důvodů se vyskytla také nepřiměřená tvrdost ve vztahu k neúspěšnému účastníkovi.¹⁶

Dalším důležitým aspektem je skutečnost, že soud musí vždy účastníky poučit o tom, že zvažuje použití moderačního práva a dát účastníkům prostor, aby se vyjádřili a případně navrhli důkazy, které by mohly postoj soudu zvrátit. Tento názor aproboval i Evropský soud pro lidská práva.¹⁷ V rozhodnutích Ústavního soudu je požadováno i přesvědčivé odůvodnění použití moderačního práva, v opačném případě jde o libovůli a rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny.¹⁸

Uplatnění moderačního práva soudu má být vždy opatřením výjimečným pro případy, kdy je nespravedlivé, aby strana ve sporu podlehnuvší úspěšné straně hradila náklady řízení. Důvodem může být například nepříznivý sociální status účastníka, okolnosti sporu. Vždy je také nutno posoudit dopad aplikace moderačního práva do sféry úspěšného účastníka, kterému bude náhrada odeprána. Při aplikaci ustanovení § 150 o.s.ř. je také nutné vždy účastníky poučit a dát jim prostor pro vyjádření, důvody použití moderačního práva je vždy nutné v rozhodnutí přesvědčivě popsat.

---

¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. 28 Cdo 560/2001

¹⁵ VRCHA, Pavel. Několik poznámek k rozhodování o nákladech řízení (zejména před soudy prvního stupně). *Soudní rozhledy*, 2002, roč. 8, č. 8, s. 276.

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1525/2001

¹⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 9. 2013, stížnost č. 9815/10 - Věc ČEPEK proti ČESKÉ REPUBLICĚ, bod 57.

¹⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 5. 2001, sp. zn. III. ÚS 727/2000, shodně například nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/06

2. K účelnosti nákladů právního zastoupení

V diplomové práci se zabývám pouze účelností nákladů souvisejících se zastupováním účastníka advokátem. Proto se nadále budu věnovat pouze této položce nákladů řízení. V tomto případě si soud musí položit otázku, zda zastupování advokátem bylo účelné, tj. nutné pro uplatňování a bránění práva, a pokud shledá, že ano, musí se zabývat i účelností jednotlivých úkonů, které advokát v rámci zastupování úspěšného účastníka učinil.

2.1. Přístup v komentářové literatuře a ústavní rovina účelnosti právního zastoupení

Nemohu se ztotožnit s názorem, že odměna za zastupování advokátem je sama o sobě vždy nákladem potřebným k účelnému uplatňování nebo bránění práva.¹⁹ Názor, že zastoupení advokátem je účelně vynaloženým nákladem vždy, se objevuje v současné komentářové literatuře, a to bez jakéhokoli dalšího odůvodnění.²⁰ Dle ustanovení § 137 odst. 1 a 2 o.s.ř. je nákladem řízení mimo jiné odměna za zastupování advokátem. Z dikce § 142 odst. 1 o.s.ř. však nevyplývá, že by náklady na zastupování advokátem měly mít jiný režim než ostatní náklady civilního soudního řízení. V tomto ustanovení se hovoří o všech nákladech řízení, nikoli pouze o některých z nich. Není zde tedy žádného zákonného podkladu pro to, aby se náklady za zastupování advokátem považovaly automaticky za účelně vynaložené. Naopak účelnost všech vynaložených nákladů je obecný soud povinen zkoumat vždy.²¹ Opačný postup znamená porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.²² Uvedený názor potvrzuje i judikatura, kdy soudy postupně od paušálního přiznávání náhrady nákladů právního zastoupení ustupují, a rozhodují skutečně v souladu s ustanovením § 142 odst. 1 o.s.ř.²³

Velkou měrou do nápravy situace přispívá Ústavní soud, který ačkoliv nepatří do soustavy obecných soudů a je primárně orgánem ochrany ústavnosti, svou rozhodovací činností usměrňuje rozhodovací praxi obecných soudů v řízeních o ústavních stížnostech. Důvodem, proč se touto problematikou musel zabývat Ústavní soud, byla zejména nemožnost dovolání ve věcech nákladů

¹⁹ PUTNA, Mojmir. In DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 978.

²⁰ Tamtéž. Shodně JAVŮRKOVÁ, Naděžda. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. 1. Svazek*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 650.

²¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, bod 19. „Rozhodování o náhradě nákladů řízení je integrální součástí civilního soudního řízení, a proto se i na ně musí vztahovat požadavky plynoucí z práva na spravedlivý proces. To jednak znamená vytvoření prostoru pro účinné uplatňování námitek a argumentů účastníky řízení, jednak i povinnost soudu se (nejen) s těmito námitkami a argumenty, jež jsou způsobilé ovlivnit rozhodování, přesvědčivě vypořádat.“

²² Nález Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/12

²³ LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 5, s. 192.

řízení, a také skutečnost, že se často jednalo o přiznání náhrady nákladů řízení ve sporu o bagatelní pohledávku, kde není přípustné ani odvolání. Praxe navíc dovodila, že v takovém případě není možné ani odvolání do výroku o nákladech řízení, přestože z ustanovení § 206 odst. 3 o.s.ř. plyne, že náklady řízení nejsou příslušenstvím pohledávky.²⁴ Proto se subjekty nezbytně obracely přímo na Ústavní soud zejména s tvrzením porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a porušením práva na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 Listiny.

A právě ústavněprávní rovina problematiky nahrazování nákladů právního zastoupení nesmí být opomenuta. Základy ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. se nacházejí právě v čl. 37 odst. 2 Listiny, ve kterém se stanoví, že každý má právo na právní pomoc. Pouze z dikce čl. 37 odst. 2 Listiny plyne, že každý má právo na právní pomoc, a tudíž každé právní zastoupení účastníka je zastoupením účelným. Zjevně z tohoto jazykového výkladu čl. 37 odst. 2 Listiny vycházelí autoři komentářové literatury, když uvádějí, že náklady na právní zastoupení jsou účelně vynaloženým nákladem vždy. Zde je třeba uvést, že použití jazykového výkladu nelze považovat za dostačující.

Teleologickým výkladem lze dospět k závěru, že účelem čl. 37 odst. 2 bylo zejména zajistit, aby se každému dostalo právní pomoci před soudy, tedy že právní pomoc nemůže být nikomu odmítnuta. Ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. hovoří o tom, že se nahrazují náklady za právní zastoupení účelně vynaložené, to znamená takové, které skutečně účastník musel vynaložit, aby mohl uplatňovat, či bránit svá práva. Odepření náhrady nákladů právního zastoupení pro rozpor s ustanovením § 142 odst. 1, neznamená odmítnutí práva na právní pomoc, nýbrž fakt, že právní pomoc nebyla nezbytná. Ústavní soud vymezil vztah mezi § 142 odst. 1 o.s.ř. a čl. 37 odst. 2 Listiny, kdy uvedl, že právo na právní pomoc a náhrada nákladů za zastupování jsou dvě různé věci, které spolu sice souvisejí, ale nejsou neoddělitelné. Důvodem je, že právo nechat se v řízení zastoupit advokátem se odvíjí od jiných skutečností než právo na náhradu nákladů za zastupování, což vyplývá i z toho, že existují nesporná řízení, v nichž žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení včetně nákladů právního zastoupení.²⁵ Nikomu to však nebrání v tom nechat se právně zastoupit.

Účelem čl. 37 odst. 2 je totiž poskytnutí kvalifikované právní pomoci účastníku řízení osobou právně vzdělanou.²⁶ Ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. nijak nebrání straně, aby se nechala právně zastoupit, nemůže však vyžadovat, aby jí protistrana tyto náklady hradila, pokud strana právní pomoc nepotřebovala, a nešlo tudíž o naplnění účelu čl. 37 odst. 2. Listiny. Opačný

²⁴ SVOBODA, Karel. Přípustnost odvolání proti nákladům řízení v "bagatelních" sporech: pro a proti. *Jurisprudence*, 2008, roč. 17, č. 2, s. 34. Zde je třeba dále poznamenat, že odvolání do výroku o nákladech řízení je přípustné v případech, kdy bylo rozhodnuto některým z platebních rozkazů, (§174 odst. 2 o.s.ř.)

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12, bod 26.

²⁶ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a k Listině*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, s. 1347.

výklad, tj. že smyslem ustanovení čl. 37 odst. 2, je, aby právní zastoupení bylo vždy považováno za nezbytné a za naplnění ústavních požadavků, by vedl k situacím, jež ústavodárce určitě nezamýšlel, což dle výše uvedeného potvrzuje i judikatura, zejména Ústavního soudu.²⁷ Pokud bychom přistoupili na výklad, že je právní zastoupení nákladem účelně vynaloženým vždy, posvětili bychom i stávající praxi spočívající ve zneužívání práva na právní zastoupení zejména za účelem obohacení se na náhradě nákladů za právní zastoupení. Tento názor podporuje i § 6 o.s.ř., který říká, že ustanovení tohoto zákona musí být používána a vykládána tak, aby nedocházelo k jejich zneužívání.

2.2. Zneužití procesního práva na právní zastoupení advokátem

V České republice se stalo zaběhlou praxí skupování drobných pohledávek za účelem následného obohacení se na náhradě nákladů za právní zastoupení, přitom tyto pohledávky byly zásadně vymáhány formulářovými žalobami, kde opakované zastupování advokátem rozhodně není účelné. Totéž platí o podnikatelských subjektech, jejichž jediným předmětem činnosti a zdrojem příjmů je skupování drobných pohledávek a jejich následné vymáhání u soudu, není proto důvodné, aby u těchto subjektů docházelo k najímání externích advokátů, pokud se nejedná o složitou agendu vyžadující skutečného odborníka na danou oblast práva. Najímání advokátů tak vede pouze k obohacení vymahačů, jelikož ti inkasují většinu z přiznané náhrady nákladů za zastupování. S advokátem jsou pochopitelně dohodnuti na odměně nižší, a rozdíl, který je značný, tvoří jejich čistý zisk.²⁸ Civilního soudního řízení je tak často zneužíváno k jiným účelům, než ke kterým má primárně sloužit.

Civilní proces lze definovat jako postup k tomu oprávněných subjektů, zejména soudu a procesních stran při poskytování ochrany soukromoprávním poměrům. Uvedená definice vymezuje účel civilního procesu.²⁹ Pokud však určité subjekty vyvolají soudní řízení primárně nikoliv kvůli porušení jejich soukromého práva, ale z důvodu, že jeho uplatněním se mohou bezdůvodně obohatit, odporuje to účelu a smyslu civilního procesu jako takového a jedná se o zneužití procesních práv, které je v rozporu s ustanovením § 2 o.s.ř.³⁰. Nemělo by tudíž požívat

²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3000/11, bod 20. Dle názoru ÚS nelze resignovat na posuzování účelnosti vynaložených nákladů na právní zastoupení, a uzavřít, že zastoupení advokátem je účelné vždy, protože ne každé zastupování advokátem lze bezvýhradně považovat za výkon ústavně zaručeného práva na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2.

²⁸ MAJCHRÁK, Michal. Hromadné vymáhání pohledávek – na pomezí práva, spravedlnosti a businessu. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 3, s. 64.

²⁹ ŠTEVČEK, Marek. In SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2.

³⁰ V občanském soudním řízení soudy projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci a provádějí výkon rozhodnutí, která nebyla splněna dobrovolně; dbají přitom, aby nedocházelo k porušování práv a právem chráněných zájmů a aby práv nebylo zneužíváno.

právní ochrany. Zneužití práva nelze přesně definovat, jedná se o neurčitý právní pojem podobně jako například dobré mravy nebo veřejný pořádek. Zásadně lze o zneužití práva hovořit v případě, kdy jde o chování zdánlivě dovolené, avšak má jim být dosaženo výsledku nedovoleného.³¹

Zahájit soudní řízení jen ze zjištěných důvodů, tj. obohacení se na náhradě nákladů řízení za zastupování advokátem, které je zjevně neúčelné, je nepochybně zneužitím práva, jelikož se jedná o jednání dovolené (existuje zde soukromoprávní nárok, který je po právu), ale výsledkem pro žalobce podstatným je získání finančního prospěchu, na který při neúčelném zastoupení advokátem nemá nárok. Tedy účel jednání, resp. jeho výsledek, není po právu, proto by se měl uplatnit princip zákazu jeho zneužití.³²

Zde se ztotožňuji s názorem Lavického, který říká, že nelze nikomu odeprít právo na zastupování advokátem v řízení, avšak účelem zastoupení advokátem je poskytnutí kvalifikované právní pomoci osobou právně vzdělanou. Z praxe však je známo, že členové statutárních orgánů společností skupujících drobné pohledávky mají často sami právní vzdělání, naprostá většina těchto návrhů je primitivních v tom smyslu, že se jedná pouze o administrativní vyplňování formulářů, kde se liší jen individuální údaje žalovaných, často jde taktéž o vymáhání souvisejících nároků zvláště. Žalobci se nenechají zastoupit z důvodu, že potřebují poskytnutí právní pomoci, ale z důvodu že se jim pohledávka několikanásobně zhodnotí, bude-li jim přiznán nárok na náhradu nákladů právního zastoupení. V předestřených případech se tedy zjevně jedná o zneužití procesních práv k dosažení výhody v rozporu s ustanovením § 142 odst. 1 o.s.ř., dle kterého má být přiznána pouze náhrada nákladů nutných k účelnému bránění či uplatňování práva.³³

V případě, že se jedná o zneužití práva na právní zastoupení, je zastoupení neúčelným vždy. Hlavními znaky jsou právě jednoduchost věci, prakticky totožné návrhy na zahájení řízení, dále se objevuje vymáhání spolu souvisejících nároků zvláště a za každou vyžadované nahrazení nákladů právního zastoupení.

2.3. Další možné znaky neúčelnosti právního zastoupení

Účelným nemůže být zastoupení advokátem v případech, kdy nenaplnuje předpoklad čl. 37 odst. 2 Listiny, což je poskytnutí kvalifikované právní pomoci účastníkovi řízení, či jak bylo výše popsáno, je jejím zneužitím. Podmínka potřeby poskytnutí kvalifikované právní pomoci jako požadavku účelně vynaloženého nákladu na právní zastoupení proto vyvolává otázky u určitých

³¹ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 184.

³² PULKRÁBEK, Zdeněk. *Zákaz zneužití práva v rozporu s jeho účelem*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 106 a násl.

³³ LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním..., s. 197.

subjektů, ale i u určitých typových sporů, například těch zahajovaných formulářovou žalobou, či takových, kde je požadované plnění považováno za bagatelní, tj. plnění do deseti tisíc korun.

U subjektů se konkrétně jedná o subjekty práva veřejného, napojené na veřejné rozpočty respektive financované z veřejných zdrojů. Těmi jsou zejména stát, orgány veřejné moci a veřejnoprávní Česká televize. U nich lze spekulovat o účelnosti nákladů na právní zastoupení zejména z důvodu, že osoby s právním vzděláním se nacházejí v jejich strukturách. Navíc u státu a orgánů veřejné moci jde také o autoritativní rozhodování o právech a povinnostech jim podřízených osob, které by si tyto subjekty měly být schopny obhájit. Roli hraje také fakt, že by s prostředky získanými výběrem daní a jiných poplatků měly nakládat hospodárně. Zde je proto třeba zvažovat, zda mají nárok na náhradu nákladů právního zastoupení, tj. v jakých případech u nich jde o naplnění čl. 37 odst. 2 Listiny, a v jakých případech tomu tak není. Podobně je to i u osob s právním vzděláním požadovaným pro výkon advokacie. U nich lze zvažovat, zda vůbec může být zastoupení advokátem využitím práva na právní pomoc, případně za jakých podmínek spočívajících například v náročnosti sporu. U formulářových žalob je třeba vzít v potaz skutečnost, že jsou prakticky administrativním návrhem, který zásadní právní znalosti nevyžaduje.

Pro úplnost bych ještě zmínila sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 10. 2008 sp. zn. Cpjn 201/2008. V tomto stanovisku se sice nehovoří o problematice aplikace ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř., ale o aplikaci ustanovení § 151 odst. 2 o.s.ř. ve znění novely č. 218/2011 Sb., tedy z doby, kdy hlavním předpisem pro určování odměny advokáta byla Přísudková vyhláška a Advokátní tarif se používal pouze za výjimečných okolností. Zde je na místě vysvětlit rozdíl mezi účelností a přiměřeností nákladů řízení. Pokud je náklad řízení považován za vynaložený neúčelně (v rozporu s ustanovením § 142 odst. 1 o.s.ř.), nemá se nahrazovat, a není už třeba řešit jeho výši, resp. zda je požadovaná výše přiměřená. Přiměřenost nákladu se zkoumá až v případě, že soud shledá, že náklad byl vynaložen účelně.³⁴ Sjednocující stanovisko se zabývalo právě přiměřeností, poněvadž se týkalo rozhodovací činnosti obecných soudů při používání Advokátního tarifu. Přesto na rozebíranou problematiku účelnosti může dopadat.

Vzhledem k tomu, že přísudková vyhláška nezohledňovala náročnost sporu, počet provedených úkonů, ale výše odměny se odvíjela zejména od hodnoty sporu a v bagatelních věcech byla tato odměna značná³⁵, začaly se obecné soudy uchýlovat k častější aplikaci ustanovení § 151 odst. 2 a odměnu za zastupování advokátem přiznávaly dle Advokátního tarifu.

³⁴ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 19, s. 649.

³⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.4.2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, bod 93. V tomto nálezu shledal Ústavní soud celou přísudkovou vyhlášku za protiústavní a jako takovou ji zrušil.

Nejčastějšími důvody byly zejména skutečnosti, že advokát činil úkony v řízení podobou automatizovaných výstupů a podání, spor byl veden o nízkou částku, řízení bylo krátké, více nároků mohlo být uplatněno pouze jednou žalobou, věc není právně složitá ani náročná, či šlo o obdobné žaloby. Všechna tyto kritéria pro postup dle Advokátního tarifu však Nejvyšší soud odmítl, stejně jako určitou typovost sporu.³⁶ Za důvody pro postup dle Advokátního tarifu považoval pouze individuální okolnosti případu jako například úkony vzniklé náhodou, která se účastníkovi stala. S tímto názorem kategoricky nesouhlasím, především proto jak velká byla odměna advokáta dle Přísudkové vyhlášky právě ve věcech výše uvedených, jejichž složitost rozhodně neodpovídala výši odměny, jaká za ně byla přiznávána. Přístup Nejvyššího soudu prakticky neumožňoval postupovat dle Advokátního tarifu, jelikož prakticky všechny okolnosti, které vybízely k aplikaci tarifu, považoval za nesprávné.

Zmiňuji se o tom, protože lze namítat, že pokud Nejvyšší soud tyto okolnosti nepovažoval ani za důvody pro snížení odměny advokáta, tj. určení odměny dle Advokátního tarifu, jak by z těchto skutečností mohlo být vůbec usuzováno na neúčelnost vynaložených nákladů právního zastoupení, jak uvádím výše, když ze Stanoviska vyplývá, že v těchto případech bylo zastoupení účelné, spor byl pouze o snížení odměny. Zde bych kromě toho, že toto Stanovisko považuji za špatné, uvedla opět odkaz na účel čl. 37 odst. 2 Listiny, kterým je poskytnutí kvalifikované právní pomoci každému, kdo ji potřebuje. To, že Nejvyšší soud v tomto neviděl důvody pro snížení odměny, ještě neznamená, že by tyto znaky nemohly indikovat, že se bude jednat o zastoupení neúčelné. Musí však k tomu přistoupit další kritérium jako je například typ subjektu. U běžných fyzických osob bez právního vzdělání asi nebude pochyb o tom, že zastoupení advokátem bude účelné i v případě, že advokát zahájí řízení formulářovou žalobou, jelikož osoba by ji sama nebyla schopna kvalifikovaně podat a odůvodnit. Diskutovat je možné o přiměřenosti výše odměny. Avšak u osoby právně vzdělané a jejího právního zastoupení v jednoduché věci, už o účelnosti zastoupení pochybovat lze.

Je však třeba upřesnit, že totéž platí i obráceně, tj. že na neúčelnost zastoupení nelze usuzovat například pouze z typu subjektu, vždy je třeba zkoumat všechny aspekty případu. Uzavřít, že zastoupení určitého subjektu bylo neúčelné jen proto, o jaký subjekt se jedná, je dle názoru Ústavního soudu diskriminační.³⁷

Navíc i v případě, že soud dospěje k závěru, že zastoupení advokátem bylo účelné, vzniká mu povinnost přezkoumat všechny uplatňované náklady, které úspěšný účastník žádá za

³⁶ Tento názor Nejvyššího soudu zpochybnil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, bod 27, kde uvedl, že zde musí princip legality preferovaný Nejvyšším soudem ustoupit principu spravedlnosti, které se musí dostat jak věřitelům, tak i jejich dlužníkům.

³⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13

zastupování advokátem nahradit³⁸, poněvadž ne všechny úkony nebo výdaje, které se vyskytly v řízení, musely být vždy nezbytně učiněny respektive vynaloženy.

---

³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/2012

3. Účelnost nákladů právního zastoupení v judikatuře

V této kapitole se budu zabývat účelností vynaložených nákladů za právní zastoupení advokátem z pohledu specifických subjektů, jakými jsou stát, za něž jednají příslušné organizační složky státu, orgány veřejné moci, Česká televize. A to právě z důvodu jejich napojení na veřejné zdroje a jejich personální vybavenost osobami právně vzdělanými. V judikatuře se taktéž opakovaně řeší subjekty vymáhající drobné pohledávky. Zde je třeba rozlišovat ty, u kterých je vymáhání výhradním předmětem činnosti, a u kterých nikoliv. Společné však mají personální zázemí a až administrativní povahu úkonů s tímto vymáháním souvisejících. Neopomenu ani subjekty s právním vzděláním, tedy advokáty, notáře, soudce a exekutory, u nichž se využívání advokátů může zdát nadbytečným, jelikož s ohledem na své právní vzdělání by kvalifikovanou právní pomoc neměli potřebovat. Další roli hrají také individuální okolnosti jednotlivého případu, což znamená, že ačkoliv bylo právní zastoupení advokátem v řízení účelné, všechny úkony už účelné být nemusí.

Pro připomenutí je třeba uvést, že ač se rozbořem judikatury zabývám z pohledu specifických subjektů, i dle povahy sporu, nelze tyto dvě kritéria od sebe oddělit. Jak vyplývá z níže uvedeného, účelnost vždy závisí na kombinaci kritérií spočívajících v typu subjektu a druhu sporu. V následujícím textu se tak budu zabývat stěžejními soudními rozhodnutími k problematice účelnosti nákladů právního zastoupení a poté rozeberu účelnost jednotlivých úkonů právní služby.

3.1. Judikatura k účelnosti právního zastoupení státu a orgánů veřejné moci

V otázce účelnosti vynaložených nákladů na právní zastoupení advokátem v případě, kdy je takto zastupovaným Česká republika, rozhodoval několikrát i Ústavní soud. V těchto případech shodně za Českou republiku jednala organizační složka státu. Problematickým aspektem shodně bylo, že obecné soudy v případě úspěchu ve věci přiznávaly státu náhradu nákladů právního zastoupení, aniž by se zabývaly tím, zda byly skutečně vynaloženy k účelnému bránění, či uplatňování práva. Ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 Ústavní soud uvedl, že pokud je stát k ochraně svých právních zájmů vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvodné, aby svá práva a povinnosti v oblasti práva a zastupování státu před soudem přenášel na soukromý subjekt, konkrétně na advokáta.³⁹ V rozebíraném případě se jednalo o to, že se žalobkyně domáhala

³⁹ Shodně např. i nálezy Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 2855/1, sp. zn. I. ÚS 1011/12

náhrady škody po státu, který byl zastupován Ministerstvem financí, které má však rozsáhlý legislativní odbor a zaměstnává osoby s právním vzděláním, které mají právě tuto agendu řešit. Proto lze názoru Ústavního soudu zcela jistě přisvědčit. Jako občané České republiky platíme daně, a proto očekáváme, že stát by měl s takto získanými prostředky nakládat hospodárně. To znamená, že pokud má stát aparát, měl by ho používat k těm účelům, pro které byl zřízen, a ne si najímat soukromé subjekty, aby zastupovaly stát v případech, kdy má k zastupování ve svých strukturách odborníky. Tím spíše pak stát nemůže žádat po občanech, aby hradili jeho nehospodárný postup. Výše popsaný přístup by mohl spoustu osob odradit od podání žaloby uplatňující nárok proti státu.

Samozřejmě se vyskytují případy, kdy může být zastoupení advokátem ve sporech, kde je účastníkem stát, účelné. K tomu dospěl i Ústavní soud, když uvedl, že každý případ je nutno posuzovat zvlášť a vždy přihlédnout ke konkrétním okolnostem. Například jde o problematiku přímo nesouvisející s oblastí spravovanou ústředním orgánem státní správy, nebo se jedná o mimořádně složitou právní problematiku dosud neřešenou, či problematiku s mezinárodním prvkem, kde je třeba jazykových dovedností nebo znalostí cizího práva. Za nastíněných mimořádných okolností nelze státu, za kterého jedná příslušná organizační složka, vytknout, že se nechá zastupovat advokátem, který je specializovaný v dané oblasti, jelikož takové zastoupení se považuje za účelné. Soud je však povinen při výroku o náhradě nákladů řízení vždy náležitě odůvodnit specifika daného případu, tj. odůvodnit proč právě tento případ splňuje podmínky pro přiznání náhrady nákladů řízení státu.⁴⁰

Co se týče problematiky náhrady nákladů řízení u orgánů veřejné moci, je na místě vymezit, jaké orgány se považují za orgány veřejné moci. Veřejná moc tzv. imperium zahrnuje jak moc státní vykonávanou přímo orgány státu, tak i moc vykonávanou subjekty odlišnými od státu, resp. jejich orgány jako jsou např. veřejnoprávní korporace.⁴¹ Ústavní soud veřejnou moc definoval jako moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu.⁴² Lze dovodit, že za orgány veřejné moci jsou pokládány obce i kraje, jelikož se jedná o veřejnoprávní korporace bez ohledu na to, zda jednájí v přenesené působnosti (vykonávají státní správu), či v samostatné působnosti (vykonávají samosprávu). V této části se tedy zaměřím na orgány veřejné moci a to konkrétně na obce včetně statutárních měst a kraje, jelikož jsou nejběžnějšími účastníky civilních sporů ze všech orgánů veřejné moci.

---

⁴⁰Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 3246/09

⁴¹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo. 3., aktualizované a upravené vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. s. 27.

⁴² Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 11. 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93

Ústavní soud se opakovaně zabýval účelností vynaložených nákladů u statutárních měst a jejich městských částí, a to jak v oblasti civilního, tak správního soudnictví. Závěry ke kterým dospěl, však platí pro obě oblasti soudnictví. Za stěžejní nález Ústavního soudu v případě rozhodování o náhradě nákladů řízení u statutárních měst lze považovat nález sp. zn. II. ÚS 2396/09 ze dne 13. 8. 2012, kdy se spor statutárního města s fyzickými osobami týkal výpočtu vodného a stočného, tedy v tomto případě město vystupovalo jako pronajímatel a jednalo v samostatné působnosti. Městu byly v řízení před obecnými soudy přiznány náklady právního zastoupení, s čímž stěžovatelé nesouhlasili. Město namítalo, že nešlo o jednoduchý spor a nechalo se právně zastoupit z toho důvodu, že stěžovatelé byli také zastoupeni advokátem a v řízení před soudy jsou si dle čl. 37 odst. 3 Listiny všichni rovni.

Ústavní soud argumentaci města odmítl s tvrzením, že agenda týkající se pronajímání nemovitostí a dalších záležitostí s tím souvisejících má původ v zákoně o obcích, zde konkrétně v zákoně o hlavním městě Praze a ve Statutu hlavního města Prahy, kde se mimo jiné uvádí, povinnost pečovat o majetek, chránit ho před nezákonnými zásahy, včas uplatňovat právo na náhradu škody a sledovat, zda dlužníci plní své závazky. Povinnost, o kterou se v řízení jednalo tak vyplývala Praze přímo ze zákona, také k výkonu zmíněné agendy zaměstnává pracovníky. Ústavní soud doslova uvedl: „Kvalifikovaná starost o majetek obce je naplněním jednoho z veřejných zájmů, k jehož zabezpečení si obec musí vytvořit materiální a personální předpoklady, a to v rozsahu a kvalitě, která je přímo úměrná množství (hodnotě) a charakteru (svěřeného) majetku.“⁴³ Samozřejmě zde platí stejné výjimky jako pro stát, tedy pokud se jedná o mimořádně složitou agendu, či nutnou znalost cizích jazyků a práva, může se považovat zastoupení advokátem za účelné.

Dle názoru Ústavního soudu se dostatečné materiální a personální vybavení k hájení zájmů statutárního města a jeho městských částí presumuje, a na náhradu nákladů právního zastoupení nemají nárok, pokud jim v řízení není prokázán opak.⁴⁴ Jsou to tedy statutární města, kdo v řízení musí tvrdit a prokazovat, že jsou na jejich straně dány důvody pro přiznání náhrady nákladů právního zastoupení, tj. že byly vynaloženy účelně⁴⁵, což znamená tvrdit a prokázat, že nejsou vybaveny příslušnými odborníky, nebo jde o agendu natolik složitou, že k jejímu řešení před obecnými soudy interní zaměstnanci nemají potřebné znalosti. Soud by statutárním městům

---

⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2012, sp. zn. II. ÚS 2396/09, bod 12

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2012, sp. zn. II. ÚS 2396/09, shodně Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 2345/14

⁴⁵ To znamená, že byly vynaloženy v souladu s ustanovením § 142 o.s.ř., v článku SVOBODA, Karel. Zjevně nespravedlivé náklady řízení v aktuální judikatuře Ústavního soudu. *Jurisprudence*, 2011, roč. 21, č. 3, s. 3-6., autor dovozuje jejich nepřiznání na základě ustanovení § 150 o.s.ř., tyto důvody však plynou z postavení subjektu, který by měl úspěšnému účastníkovi náklady nahradit tj. z § 142 odst. 1 o.s.ř., nikoli z postavení subjektu náklady požadujícího. Pokud šlo o náklady vynaložené v rozporu s § 142 odst. 1 o.s.ř., není třeba se už zabývat aplikací moderačního práva na tyto náklady dle § 150 o.s.ř.

a jejich městským částem náhradu nákladů právního zastoupení na základě pouhého úspěchu ve věci automaticky přiznávat neměl. Přiznat náhradu by měl jen v případě prokázání výše uvedených skutečností.

Účelností vynaložených nákladů na právní zastoupení advokátem u vyšších samosprávných celků se Ústavní soud zabýval ve svém nálezu ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. I. ÚS 4229/12. Kritéria pro rozhodování o náhradě nákladů právního zastoupení v případě kraje resp. krajského úřadu jako účastníka řízení se uplatní prakticky totožná jako v případě statutárních měst a jejich městských částí, to znamená, že je presumována dostatečná materiální i personální vybavenost k hájení jeho zájmů, pokud v řízení před soudem neprokáže opak. Samozřejmě platí i výjimky ohledně složitosti věci zároveň s nutností toto řádně odůvodnit. Mám za to, že důvodem pro uplatnění prakticky totožných kritérií je ještě větší aparát, který má kraj ke své činnosti a také skutečnost, že jsou to právě krajské úřady, které zásadně přezkoumávají rozhodnutí obcí, a taktéž mají vlastní právní odbory. Proto není důvod, aby zastupování kraje před soudy vykonával externí advokát, nejde-li o složitou, okrajovou problematiku. Pokud se však kraj rozhodne využívat služeb advokáta i v běžných záležitostech, nelze po účastníkovi byť ve věci neúspěšném spravedlivě požadovat, aby nesl neúčelně vynaložené náklady kraje z vlastních zdrojů.

Ústavní soud se dosud nezabýval účelností nákladů na právní zastoupení advokáta u obcí, jež nejsou statutárními městy, ani jejich městskými částmi. Příčinou zřejmě bude, že u menších obcí a měst není rozpornost ohledně vynaložených nákladů na právní zastoupení, jelikož menší obce mají malý aparát a často ani nemají právní odbor, tudíž se v jejich struktuře nenachází osoby, které by mohly účelně uplatňovat a bránit práva obce. Samozřejmě to neplatí u všech. Větší města, přestože nejsou městy statutárními, by v případě, že mají právní odbory či zaměstnávají zaměstnance s vysokoškolským právním vzděláním vyžadovaným pro výkon advokacie, měla čerpat zejména z vlastních zdrojů, a až pokud to nebude možné, obrátit se na externího advokáta. Takový postup lze dle mého názoru jako jediný považovat za hospodárný a odpovídající principům dobré správy.

Závěrem lze tedy říct, že v případě státu, za nějž jednají příslušné organizační složky, a u orgánů veřejné moci by mělo platit následující. V případě, že se jedná o agendu, kterou zákon svěřuje do působnosti těchto subjektů, měly by být tyto subjekty schopny uplatňovat své zájmy prostřednictvím vlastních pracovníků. Výjimky, tak jak je vymezil Ústavní soud, pochopitelně platí. Dle mého názoru možným problémem, který se při rozhodování o nákladech řízení může v budoucnu objevit a měl by být zohledněn, je vedení sporu vyplývajícího ze zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a to z důvodu jeho značného rozsahu a možné složitosti, kdy pro zaměstnance, kteří působí v organizačních složkách státu, či v orgánech veřejné moci může být

zpočátku těžko uchopitelný, jelikož nejsou praktikujícími právníky a judikatura v této oblasti dosud neexistuje. Proto je možné, že bude v těchto případech častěji docházet k zastoupení advokátem z důvodu nejistoty subjektů, aby například kvůli absenci advokáta spor neprohrály, jelikož se právě z důvodu novosti a rozsahu občanského zákoníku budou domnívat, že jejich pracovníci na to nestačí. Přesto, pokud se jedná přímo o jádro agendy, které mají příslušní zaměstnanci vykonávat, nelze přiznávat náklady právního zastoupení jen na základě toho, že se změnila právní úprava a pracovníci se ji nestihli naučit. Je to totiž právě stát, kdo je odpovědný za změny legislativy a jejich uvedení do praxe. Soud by tak vždy měl zhodnotit všechny aspekty případu. A pokud je zde ze strany těchto subjektů požadována náhrada nákladů právního zastoupení, měly by skutečně prokazovat, že v jejich strukturách není nikdo kompetentní, nebo se jedná o tak složitý případ, který právní zastoupení vyžaduje.

3.2. Judikatura k účelnosti nákladů právního zastoupení u České televize

Česká televize je samostatnou právnickou osobou na státu nezávislou. Jedná se však o právnickou osobu veřejného práva.⁴⁶ Zdrojem příjmu České televize jsou mimo jiné tzv. televizní poplatky vybírané na základě zák. č.348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích. Poplatníkem těchto poplatků je dle ustanovení § 3 odst. 2 tohoto zákona každá osoba, která vlastní televizní přijímač. Televizní poplatky přitom činí 89% příjmů České televize.⁴⁷ Na Českou televizi jsem se rozhodla zaměřit právě proto, že velmi podstatnou část jejího rozpočtu plní poplatky fyzických a právnických osob soukromého práva, které mají zájem na tom, aby jejich takto vynaložené prostředky byly použity k účelům, k nimž má veřejnoprávní televize sloužit, nikoli k najímání advokátů pro zastupování České televize před soudy ve věcech, pro jejichž řešení má vlastní právní oddělení. Judikaturou se proto zabývám z pohledu vymáhání dlužných poplatků, jako hlavního zdroje příjmů České televize.

V případě České televize došlo k vývoji judikatury ohledně účelnosti vynaložených prostředků na zastupování advokátem, jelikož prvotně zaujal Ústavní soud ve svém usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 ze dne 24. 7. 2012 stanovisko, že Česká televize je sice veřejnoprávní instituce plnící specifické úkoly, ale rozhodující je její nezávislost a hospodaření s vlastním majetkem, nikoliv s majetkem státním. Proto zde Ústavní soud dovodil, že je čistě na jejím uvážení, zda se rozhodne použít pro vymáhání pohledávek externí odborníky, či k tomu využije své vlastní zaměstnance. Proto v případě, že k vymáhání pohledávek na zaplacení dlužných částek za

⁴⁶ SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv: *Správní právo – zvláštní část (vybrané kapitoly)*. Praha: Leges, 2011, s. 304.

⁴⁷ Výroční zpráva České televize za rok 2013. Dostupné na: http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/rada-ct/vyrocní_zpravy/zprava2013_hospodareni.pdf, citováno dne 14. 1. 2014

televizní poplatky použije externí advokáty, má za předpokladu, že bude ve sporu úspěšná, nárok na náhradu nákladů právního zastoupení. S tímto prvotním postojem Ústavního soudu nemohu souhlasit, poněvadž Česká televize hospodaří zejména s prostředky vybranými od fyzických a právnických osob. Vymáhání pohledávek v oblasti nezaplacených poplatků je pro ni agendou známou, nevyžadující speciální znalosti a má k tomuto účelu příslušné zaměstnance. Měla by tedy se svými prostředky nakládat hospodárně.

Ke stejnému závěru nakonec dospěl i Ústavní soud, když ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 3344/12 ze dne 24. 7. 2013 řekl, že Česká televize je na státní moci sice nezávislá, ale stát pro její fungování sám vytváří podmínky ve formě zákonných záruk, tedy že i sama státní moc je v České televizi podrobována kritice, navíc je to zákonodárný sbor státu, kdo založil povinnost fyzickým a právnickým osobám platit České televizi poplatky, není proto na místě argumentovat nezávislostí České televize na státním rozpočtu a jejím hospodařením s vlastním rozpočtem. Ústavní soud uzavřel, že Česká televize má na poli své působnosti výsadní postavení, k čemuž má státem vytvořené specifické podmínky, proto lze na ni v některých případech klást stejné požadavky jako na orgány státní moci. Navíc pokud je téměř 90% jejich příjmů z poplatků, jejichž vybírání ukládá zákon, měla by si tuto agendu spravovat sama. Samozřejmě v případě, že by se jednalo o případy jiné, než je vymáhání dlužných poplatků, lze zastoupení České televize advokátem považovat za účelné, pokud se bude jednat o agendu, kterou se Česká televize běžně nezabývá a nemá k jejímu řešení příslušné pracovníky.

3.3. Judikatura k vymáhání bagatelních pohledávek a formulářovým žalobám

Nerespektování požadavku ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. , že nahrazovat se mají jen náklady účelně vynaložené, a výše odměn, které v důsledku tohoto nerespektování získávali žalobci ve sporech o bagatelní pohledávku dle Přísudkové vyhlášky, vedlo k jejímu zrušení Ústavním soudem pro rozpor s ustanovením § 142 odst. 1 o.s.ř.⁴⁸ Soudy nyní musí postupovat při určování odměny dle Advokátního tarifu, přesto problémy v jejich rozhodování nadále přetrvávají, poněvadž často nerespektují rozdíl mezi účelností vynaložených nákladů a jejich přiměřeností, což vede k tomu, že náhrada nákladů za právní zastupování se dostane i těm žalobcům, kteří na ni nemají nárok. Nejproblematictější je tato skutečnost právě u bagatelních věcí ve spojení se způsobem jejich uplatňování formulářovými žalobami, kdy žalobci získávají náhrady nákladů za zastoupení, na něž nemají nárok, a je to pro ně výnosný zdroj příjmů. Fakt, že tyto náhrady jsou dle Advokátního tarifu nižší než podle Přísudkové vyhlášky, je bez významu.

⁴⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.4.2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

3.3.1. Skupování a vymáhání drobných pohledávek jako hlavní předmět činnosti subjektu

Vzhledem k tomu, že trendem posledních let se stalo vymáhání drobných pohledávek právě za účelem obohacení se na náhradě nákladů za právní zastoupení, rozhodla jsem se shrnout podmínky, za jakých tyto subjekty nemají nárok na náhradu nákladů za právní zastupování advokátem. Za drobné pohledávky pak lze považovat takové, které se dle ustanovení § 201 odst. 2 o.s.ř. považují za pohledávky bagatelní, tedy pohledávky do výše 10.000 Kč, přičemž k příslušenství pohledávky se nepřihlíží.

Ústavní soud byl značně zatížen stížnostmi věřitelů, kteří právě brojili proti postupu soudu, kdy jim v případě vymáhání bagatelních pohledávek přiznával náklady řízení dle Advokátního tarifu, nikoli dle Přísudkové vyhlášky. Nejprve Ústavní soud tyto stížnosti odmítal jako zjevně neopodstatněné.⁴⁹ Závazně do této problematiky vstoupil až nálezem sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012. Výše uváděný náleze se nejprve zabýval pouze přiměřeností nákladů, k účelnosti se Ústavní soud podrobně dostal až v nálezu sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012, přesto však považují za vhodné podrobněji rozebrat obě tato rozhodnutí z důvodu jejich mylné interpretace některými soudy.

V nálezu týkajícím se přiměřenosti se jednalo o několik ústavních stížností společnosti, která byla nabyvatelem pohledávek vzniklých jízdami bez platné jízdenky. Pohledávka měla celkovou hodnotu 1022 Kč. Obecné soudy proto z důvodu jednoduchosti věci, přiznávaly na základě ustanovení § 151 odst. 2 o.s.ř. náhradu nákladů právního zastoupení dle Advokátního tarifu, nikoli dle přísudkové vyhlášky. S tímto postupem samozřejmě stěžovatel nesouhlasil. Ústavní soud se však s názory obecných soudů ztotožnil, když uvedl, že soud využil zákonné možnosti postupovat dle Advokátního tarifu a toto rozhodnutí řádně odůvodnil. Klíčovou částí nálezu je však vymezení případů, kdy jsou dány důvody pro snížení odměny. Zaprvé se vždy jednalo o spor o bagatelní pohledávku.⁵⁰ Zadruhé šlo o formulářovou žalobu, kterou Ústavní soud vyznačil tak, že „zpravidla se bude jednat o návrh mající podobu využitého vzoru, jenž se od něj bude odlišovat jen v minimální míře, a to právě takové, aby mohl být návrh co do určitosti osob účastníků a předmětu řízení dostatečně individualizován; základ právní argumentace včetně její stylizace a formálního vyjádření však bude totožný či jen s drobnými odchylkami.“⁵¹ Rozpoznatelné budou právě totožností v osobě žalobce, či advokáta. Proto lze formulářovou žalobu považovat spíše za úkon administrativní povahy, než že by se jednalo o úkon právní

⁴⁹ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení..., s. 649.

⁵⁰ Rozsudek Okresního soudu Plzeň-město ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. 28 EC 239/2011 – zde je uvedeno, že postupovat dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 by se mělo i v případě, že jde o plnění převyšující 10.000 Kč, pokud jsou ostatní podmínky splněny, tj. zahájení řízení formulářovou žalobou a stranou smlouvy je spotřebitel, který její obsah prakticky nemohl ovlivnit.

⁵¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, body 27-28.

služby. Zatřetí pohledávka vyplývá ze smlouvy, jejíž stranou byl spotřebitel, který sám nemohl ovlivnit obsah této smlouvy (např. smlouvy o dodávkách energií, smlouvy o přepravě). Často také dochází k vymáhání pohledávky ze strany subjektu odlišného od původního věřitele, přičemž tento subjekt s pohledávkami obchoduje.⁵² Zajímavé, že v tomto případě tyto znaky Ústavní soud považoval za důvody pro snížení odměny, i když subjekt v oboru vymáhání podnikal a prakticky mu šlo jen o odměnu za zastupování dle Přísudkové vyhlášky. Bylo to z důvodu, že stížnost směřovala proti výroku o snížení odměny, resp. postupu dle Advokátního tarifu. Proto se Ústavní soud vyjadřoval pouze k přiměřenosti nákladů, kterou vzhledem ke všem okolnostem nastavil na jednonásobek jistiny.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 988/12 se však jednalo o nepřiznání nákladů za právní zastoupení podnikatelskému subjektu, který taktéž skoupil pohledávky z černých jízd Dopravního podniku Ostrava, kdy požadovaná odměna za právní zastoupení činila osminásobek vymáhané jistiny. V tomto případě Okresní soud v Ostravě nepřiznal náhradu nákladů za právní zastoupení, a to právě z důvodu, že byly vynaloženy v rozporu s ustanovením § 142 odst. 1 o.s.ř. Soud dovodil, že zde šlo o zneužití práva na zastoupení advokátem, jelikož žalobci nešlo o pohledávku samotnou, ale právě o odměnu za zastupování a také proto, že se jedná o subjekt, jehož výhradním předmětem činnosti je právě skupování a vymáhání pohledávek, takže by měl mít dostatečný materiální a personální substrát pro to, aby zajistil svůj předmět podnikání vlastními zdroji.⁵³ Náklady za zastupování tak žalobci nepřiznal.

Žalobce si následně podal Ústavní stížnost, která však byla zamítnuta. Ústavní soud se zde ztotožnil s názorem Okresního soudu v Ostravě, uvedl, že u stěžovatelky nedošlo k naplnění účelu čl. 37 odst. 2 Listiny, poněvadž zastoupení nebylo využitím práva na právní pomoc, jelikož zastoupení advokátem, zde bylo pouze generátorem neoprávněného zisku, a jednalo se tak o zneužití práva na zastoupení v rozporu s ustanovením § 2 o.s.ř.⁵⁴ Jedním z indikátorů zneužití bylo nejen zahájení všech řízení formulářovou žalobou, kde se měnily pouze jednotlivé údaje o žalovaných, ale i fakt, že stěžovatelka vedla jen u Okresního soudu v Ostravě několik tisíc typově shodných sporů, a v každém požadovala náhradu za právní zastoupení. Proto Ústavní soud aproboval názor Okresního soudu v Ostravě jako názor správný. Problémy se však v judikatuře obecných soudů objevovaly i po vydání tohoto nálezu.

Zajímavý je rozpor mezi postojem Okresního soudu v Ústí nad Labem, který právě postupoval stejně jako Okresní soud v Ostravě, a u věřitelů, kterým šlo primárně právě o náhradu nákladů právního zastoupení, náklady za právní zastoupení nepřiznával, jelikož to považoval za

---

⁵² Tamtéž, bod 27.

⁵³ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 988/12, bod 6.

⁵⁴ Tamtéž, bod 25.

zneužití procesního oprávnění nechat se zastoupit, a postojem Krajského soudu v Ústí nad Labem jako jeho soudu odvolacího. Ten přistoupil k tomu, že náklady za právní zastoupení přiznával i věřitelům, kteří své právo na zastoupení zjevně zneužívali. Jako důvody pro přiznání náhrady uváděl kvalitu formulářové žaloby, tedy že právní služby byly kvalifikované. Toto však pro otázku, zda šlo o zneužití, není podstatné.⁵⁵ Je zde třeba poukázat na fakt, že způsob jakým tyto subjekty vymáhají dlužné pohledávky je zcela homogenní. Zásadně se jedná o jednotné formuláře, ve kterých se mění pouze konkrétní údaje o dlužnících a data jejich černých jízd. Jde tedy o činnost ve své podstatě administrativní, nikoli právně odbornou. Je možné připustit, že pokud by se jednalo o úkon první, tj. první vymáhanou pohledávku právnické osoby, bylo by možné náhradu nákladů za zastoupení advokátem přiznat, poněvadž by šlo o prvotní vytvoření žaloby. Samozřejmě by žaloba měla splňovat určitou kvalitu, zejména by měla obsahovat právní odůvodnění, aby mohla být skutečně považována za úkon právní služby. Pokud však následně žaloba slouží jako vzor, a jsou v ní pouze měněny individuální údaje žalovaných, nelze znovu přiznávat náhradu nákladů za právní zastoupení advokátem, jelikož se jedná o případy skutkově a právně prakticky totožné, nevyžadující už právní pomoc advokáta.

Dále mělo být právní zastoupení podnikatelské společnosti důvodné pro možnou obranu dlužníka. Tento názor je taktéž nepřesvědčivý, jelikož v těchto případech jsou dlužníci zásadně zcela nečinní, a pokud by měli zájem se bránit, udělali by to už v okamžiku doručení výzvy k zaplacení. Poslední polemika Krajského soudu poukazovala na to, že subjekt by měl podobné výdaje, jako kdyby si vzal advokáta, tj. náklady na kancelářské prostory, počítače včetně programového vybavení, cestovní výdaje apod. Tento názor ovšem padá už na skutečnosti, že se jedná o podnikatele, který má předmět podnikání zabezpečovat vlastními zdroji, což plyne přímo z ustanovení § 74 odst. 1 zák. č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.⁵⁶ Daný postoj Ústavního soudu je dle mého zcela správný, pokud subjekt pracuje jako účetní, musí na to mít potřebnou kvalifikaci, stejně tak pokud někdo podniká v soudním vymáhání pohledávek, měl by k tomu mít zaměstnance s potřebnou kvalifikací. Zastoupení advokátem v oblasti jejich hlavního předmětu podnikání není účelné.

Navíc se vždy jednalo o jednoduché administrativní (formulářové) návrhy, a všechna řízení, do kterých podnikatelský subjekt vstupoval, probíhaly standardně. Krajský soud v Ústí nad Labem tak pouze polemizuje se závěry Ústavního soudu, když vychází z názoru, že je na něm, který z výše uvedených nálezů Ústavního soudu použije. Tedy zda subjektu, který zneužívá právo na zastoupení, náklady jako účelné nepřizná, nebo mu je přizná, ale v částce nižší odpovídající

---

⁵⁵ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení..., s. 651.

⁵⁶ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva..., s. 652.

jednonásobku vymáhané jistiny.⁵⁷ Vyslovený názor však neobstojí, jelikož sám Ústavní soud vymezil vztah mezi těmito nálezy, když uvedl, že každý řešil jinou problematiku, když ten týkající se přiměřenosti otázky účelnosti neřešil, jelikož předmětem sporu nebylo nepřiznání odměny za zastupování, ale její snížení.⁵⁸ Nelze tedy brát jeho závěry jako dopadající na všechny případy. Zde pouze Ústavní soud aproboval v určitých případech postup dle Advokátního tarifu, stále ale platí, že se přiznávají jen náklady účelně vynaložené.

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že k tomu, aby u subjektů vymáhajících drobné pohledávky nebylo zastoupení účelné, je zapotřebí splnit kumulativně následující podmínky. Zaprvé předmětem činnosti žalobce je skupování a vymáhání drobných pohledávek. Zadruhé se jedná o skutkově a právně jednoduchý spor, dále existence vzorového formuláře, do kterého se pouze vyplňují individuální údaje, takže jde o činnost administrativní, rutinní, která odborné znalosti nevyžaduje. A posledním kritériem je obvyklý průběh řízení daného typu.⁵⁹

Tato kritéria jsou jistě zcela správná, v právním státě totiž není možné, aby vymáhání dluhů sloužilo k obohacování vymahačů dluhů. Je samozřejmě pravda, že pokud člověk dluží peníze, měl by je uhradit, nebo se alespoň snažit s věřitelem dohodnout. Taktika určitých inkasních společností však toto mnohdy ani neumožňovala, jelikož tyto společnosti neposílaly výzvy k zaplacení, ale přímo podávaly návrh na vydání elektronického platebního rozkazu, a i když dlužník poté částku uhradil, stejně musel hradit náklady řízení protistraně.⁶⁰ Toto bylo částečně eliminováno nutností zaslat dlužníkovi předžalobní upomínku dle ustanovení § 142a odst. 1 o.s.ř., jinak nebudou věřiteli přiznány náklady řízení ani v případě úspěchu ve věci. Uvedené ustanovení má právě umožnit dlužníkovi, aby splnil dluh dobrovolně. Pokud dlužník ani po zaslání výzvy nepodnikne žádné kroky k úhradě dluhu, pak je jistě na místě podání žaloby.

Dlužník je sankcionován už tím, že v případě prohry ve sporu, musí nahradit protistraně všechny náklady řízení, tedy zaplacený soudní poplatek, hotové výdaje účastníků, ušlý výdělek účastníků a tak dále, a pokud nesplní dobrovolně, je možné se domáhat splnění povinnosti výkonem rozhodnutí či exekucí. Dlužník za svou laxnost už potrestán je, není možné ho trestat tak, že zaplatí náklady na zastupování advokátem, které je zjevně neúčelné a slouží pouze k obohacení protistrany. Pokud by tomu tak bylo, šlo by z mého pohledu o tzv. civilní trestání, které právní řád v tomto případě nepřipouští.

---

⁵⁷ Tamtéž, s. 653.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 988/12, bod 19.

⁵⁹ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů řízení při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, s. 13.

⁶⁰ MAJCHRÁK, Michal. Hromadné vymáhání pohledávek – na pomezí práva, spravedlnosti a businessu. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 3, s. 65.

3.3.2. Další subjekty, kterým vznikají drobné pohledávky

Od subjektů, jejichž primárním předmětem činnosti je vymáhání pohledávek, je třeba odlišovat subjekty, které taktéž vymáhají drobné pohledávky, ale nejde o jejich hlavní předmět činnosti. Takovými subjekty jsou například dopravní podniky či pojišťovny. Zde se nám střetávají dvě roviny. Zaprvé jde o subjekty, které mají velké personální i materiální zázemí a mají kompetentní zaměstnance k vymáhání pohledávek, které jim vznikají v souvislosti s jejich činností. Návrhy na zahájení řízení jsou v těchto případech taktéž skutkově a právně jednoduché mající stále téměř totožnou strukturu a jejich vytváření je jen administrativní činností. Na druhou stranu vymáhání pohledávek není u těchto subjektů hlavním předmětem činnosti, jejich zájmem je, aby jim takovéto spory vůbec nevznikaly. Proto se nabízí otázka, zda na tyto subjekty lze uplatnit stejná kritéria jako na subjekty, jejichž hlavním předmětem činnosti je právě vymáhání pohledávek.

Pohledem nálezu sp. zn. I. ÚS 988/12, který říká, že podnikatel má své podnikání zabezpečovat vlastními zdroji a s přihlédnutím k faktu, že pohledávky vymáhané těmito subjekty souvisí s předmětem činnosti subjektů, přičemž ty na ně mají dostatečné personální zabezpečení k jejich řešení, nás vede k závěru, že tyto subjekty taktéž nemají nárok na náhradu nákladů právního zastoupení. Nastíněné řešení se však jeví jako nespravedlivé, jelikož tyto subjekty se vymáháním pohledávek neživí a jejich vznik pro ně není žádoucí. Navíc v předmětném nálezu Ústavní soud mířil na subjekty podnikající s pohledávkami.

Možným řešením by mohla být aplikace nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012, který říká, že u subjektů u jejichž podnikatelské činnosti dochází ke vzniku vyššího množství bagatelních pohledávek, je spravedlivé, aby těmto subjektům byly nahrazeny náklady za zastupování do výše jednonásobku vymáhané jistiny. Problematickým může být to, že tento náález je data staršího než náález sp. zn. I. ÚS 988/2012, a týká se taktéž subjektů, jež mají za hlavní předmět činnosti vymáhání pohledávek, což by mělo znamenat na základě pravidla lex posteriori derogat legi priori, že právní názor vyslovený v pozdějším nálezu je názorem platným. Je však třeba opětovně poukázat na to, že oba nálezy neřeší tutéž věc. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 se soud zabýval možností přiznat výjimečně náhradu nákladů dle Advokátního tarifu dle ustanovení § 151 odst. 2 o.s.ř., náález sp. zn. I. ÚS 988/12 se týkal odmítnutí náhrady nákladů z důvodu jejich neúčelnosti, tyto dva nálezy si tedy nekonkurují, nýbrž se vzájemně doplňují.⁶¹

Je proto správné, aby se na osoby, které nepodnikají v oblasti vymáhání pohledávek, aplikoval náález sp. zn. I. ÚS 3923/11. Důvodem pro tuto aplikaci je i díkce ustanovení § 1 o.s.ř., který mimo jiné říká, že civilní proces má sloužit k spravedlivé ochraně soukromých práv a

⁶¹ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití..., s. 653.

oprávněných zájmů účastníků. Proto subjekty s pohledávkami nepodnikající nemohou být sankcionovány za to, že vymáhají své pohledávky úplným odepřením náhrady nákladů právního zastoupení, ale zároveň je jejich materiální a personální vybavenost v této oblasti natolik velká, že zastoupení advokátem je sice účelné, ale výše odměny přiměřená pouze do výše jednonásobku vymáhané jistiny.⁶²

Výše citovaný článek Tomáše Pavlíčka vychází zjevně z právního stavu před účinností novely Advokátního tarifu č. 120/2014 Sb. Pokud si za modelový příklad vezmeme postup dle Advokátního tarifu před jeho novelizací vyhláškou č. 120/2014 Sb., tj. před 1. 7. 2014, a vypočítáme výši odměny advokáta dle tehdejšího znění tarifu, dospějeme k závěru, že například v případě jízdenky, která stojí 14 Kč a přírážky k jízdnému ve výši 1000 Kč (jistina 1014 Kč), činí odměna advokáta za jeden úkon právní služby dle ustanovení § 7 Advokátního tarifu 1000 Kč, konečná odměna by zjevně činila 3000 Kč za tři úkony právní služby, tj. převzetí věci, sepsání žaloby a zastupování účastníka před soudem. V tomto případě by odměna advokáta za zastupování v jednoduché věci a v případě rozebíraných subjektů byla skutečně nepřiměřená, a uplatnění nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/12 je na místě.

Ode dne 1. 7. 2014 je však účinná novela Advokátního tarifu č. 120/2014 Sb., která přinesla nový výpočet odměny v případě formulářových žalob. Týká se to řízení, ve kterých jde o peněžité plnění do 50.000 Kč, řízení bylo zahájeno návrhem podaným na ustáleném vzoru uplatněném opakovaně týž žalobcem ve skutkově i právně obdobných věcech.⁶³ Zmíněná novela právě dopadá na případy subjektů, jež v oblasti vymáhání pohledávek nepodnikají. Protože subjekty, které v této oblasti podnikají, nárok na náhradu nákladů právního zastoupení za podmínek uvedených výše nemají. Odměna je u subjektů ve vymáhání nepodnikajících snížena tak, že v případě plnění do částky 10.000 Kč činí odměna za jeden úkon právní služby pouze 200 Kč. V našem modelovém případě to znamená, že by odměna advokáta ve sporu o zaplacení částky 1014 Kč z titulu černé jízdy činila pouze 600 Kč. Odměna se vzhledem k jednoduchosti věci a administrativní povaze návrhu jeví jako adekvátní. Novela Advokátního tarifu tedy vyřešila problém týkající se výše odměny advokáta v takovýchto sporech. Výklad Tomáše Pavlíčka byl zcela jistě správný, ale po účinnosti novely Advokátního tarifu už dle mého názoru není potřebný.

Výše uvedené však platí jen v případě zahájení řízení formou formulářové žaloby. Pokud by se případ taktéž týkal vymáhání dlužného jízdného, řízení by probíhalo standardním

⁶² PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů řízení..., s. 16. Zde autor uvádí, že zastoupení advokátem je účelné do výše jednonásobku jistiny, dle mého názoru by mělo být správně uvedeno, že zastoupení advokátem je zde sice účelné, ale odměna je přiměřená do výše jednonásobku vymáhané jistiny.

⁶³ Nově přidané ustanovení § 14b vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č.177/1996 Sb. účinné od 1. 7. 2014.

způsobem, ale zahájeno by bylo klasickou žalobou, nelze na něj aplikovat ustanovení o formulářových žalobách, a proto by se mělo použít pravidlo o jednonásobku vymáhané jistiny. Je tomu tak z důvodu, že uvedená odměna je přiměřená, jelikož nejde o věc nijak právně složitou a tyto subjekty mají dostatečný materiální i personální substrát. Také by mohlo docházet k tomu, že na místo formuláře budou řízení zahajována klasickou žalobou záměrně, aby bylo dosaženo vyšší odměny. Nastíněný postup by však už mohl indikovat i zneužití práva na zastoupení.

Lze shrnout, že po novele Advokátního tarifu č. 120/2014 Sb., se subjektům, jež v oblasti vymáhání pohledávek nepodnikají, dostane finanční kompenzace za zastupování advokátem v takové výši, která je adekvátní poskytované službě. Na rozdíl od podnikatelů ve vymáhání pohledávek se jim dostane plnění přiměřené tomu, že pro ně nejsou spory o pohledávky žádoucí a nejedná se o primární zdroj příjmů. Na druhou stranu mají tyto subjekty dostatečný materiální i personální substrát, aby mohly vymáhat drobné pohledávky samostatně, proto je v případě, že se nechají zastoupit advokátem odměna poskytovaná dle ustanovení § 14b odst. 1 Advokátního tarifu přiměřená poskytované službě. V případě zahájení řízení klasickou žalobou a standardnímu průběhu řízení, je na místě poskytnout jednonásobek vymáhané jistiny vzhledem k jednoduchosti věci.

3.4. Judikatura k osobám majícím právní vzdělání

Zvláštní kategorií pro přiznávání náhrady nákladů právního zastoupení jsou osoby, které samy mají právnické vzdělání požadované pro výkon advokacie. Jedná se o advokáty, soudce, notáře, státní zástupce a exekutory. Může se zdát, že pokud osoby mají právnické vzdělání, není účelné, aby v soudním řízení využívaly pomoc advokátů, pokud není zastoupení advokátem povinné i pro tyto osoby.⁶⁴ Při výkladu, zda je zastoupení u těchto osob účelné, však nelze opomenout ústavní rovinu. Dle čl. 1 Listiny jsou si všechny osoby rovné v důstojnosti i právech, dle čl. 37 odst. 2 Listiny má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy a dle čl. 37 odst. 3 Listiny jsou si všichni účastníci v řízení rovni. Z těchto ustanovení plyne, že právní pomoc nelze nikomu odepřít. Navíc slovo každý v dikci čl. 37 odst. 2 Listiny ukazuje na to, že Listina nečiní rozdíly mezi osobami právně vzdělanými a osobami bez právního vzdělání. Odmítnutí přiznání náhrady nákladů za zastupování advokátem samo o sobě jen z důvodu, že účastník řízení je sám advokát, je porušením zásady rovnosti dle čl. 1 i dle čl. 37 odst. 3 Listiny. Zároveň je však účelem čl. 37 odst. 2 Listiny poskytnutí kvalifikované právní pomoci, přičemž toto kritérium musí být naplněno pro shledání účelnosti nákladů právního zastoupení (viz kapitola 2.1, str. 12).

---

⁶⁴ Dle ustanovení § 30 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu je zastoupení advokátem pro právně vzdělané osoby povinné pro řízení před Ústavním soudem včetně podání Ústavní stížnosti.

Problematikou účelnosti právního zastoupení se u právních profesí proto opakovaně zabýval i Ústavní soud. V následujícím textu rozeberu jeho postoje k dané problematice.

3.4.1. Účelnost zastoupení u advokátů a notářů

Účelností zastoupení u advokátů se Ústavní soud zabýval opakovaně, i když z mého pohledu se k této problematice nestaví úplně jednotně. A to dokonce v případě, že rozhodoval shodný senát ani ne s dvouměsíčním odstupem. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3819/13 ze dne 25. 3. 2014 Ústavní soud řešil situaci, kdy účastníku řízení – advokátu – nebyla přiznána náhrada nákladů právního zastoupení s odůvodněním, že je advokát a tak není účelné, aby se při vymáhání odměny za právní zastoupení nechal zastupovat jiným advokátem. Dle názoru odvolacího soudu, tak advokát v řízení uplatnil nárok, který zcela běžně uplatňuje vůči svým klientům, veškerou problematiku s tím spojenou proto musí velmi dobře znát a jeho zastoupení tak nebylo účelné.

S tímto názorem se však Ústavní soud neztotožnil, a poukázal právě na článek 37 odst. 2 a 3 Listiny. Dále uvedl, že pojem účelnosti z ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. je nutné vykládat v tom smyslu, že slouží jako ochrana před hrazením nákladů nesouvisejících s řízením, před nadbytečnými či nadměrnými náklady. Nelze tedy účastníku, který je advokát prostřednictvím výkladu ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. sdělit, že u něj není jeho právní zastoupení využitím práva na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 Listiny a takto ho diskriminovat. Samozřejmě Ústavní soud poukázal na to, že by obecný soud měl zkoumat, zda se v případě zastoupení u advokáta nejedná pouze o zneužití tohoto práva například s cílem poškození protistrany či vlastního obohacení. S těmito závěry lze obecně souhlasit, jelikož je pravdou, že není zájmem advokáta vést spory s bývalými klienty a v době, kdy by se mohl věnovat jiným případům, musí řešit u soudu vymáhání vlastních odměn a uchází mu tak možný zisk. Mám za to, že je však nutno vždy posuzovat o jaký typ sporu jde, jak dlouho odhadem potrvá jeho řešení a tak podobně, aby se dalo posoudit, zda rozhodování advokáta o tom nechat se zastoupit bylo účelné, nebo naopak motivováno neoprávněným ziskem.

Stěžovatel v rozebíraném případě argumentoval velice přiléhavě, když uvedl, že není možné, aby soud paušalizoval osoby, které a priori nemají nárok na náhradu nákladů právního zastoupení. Stěžovatel nepopíral znalost dané problematiky, ale na druhou stranu se týkala výhradně jeho finančních prostředků a jeho činnosti, těžko tak prý mohl vystupovat a hájit své zájmy objektivně sám, navíc se jednalo o značnou finanční částku.⁶⁵ V případě posuzovaném Ústavním soudem se skutečně jednalo o poměrně složitou problematiku vymáhání odměny, kdy

---

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13, bod 7.

proběhla čtyři jednání a rozsáhlé dokazování, advokát se navíc snažil s protistranou dohodnout mimosoudně a protistrana už před podáním žaloby věděla, že je zastoupen jiným advokátem.⁶⁶

Pokud by šlo o bagatelní částku, kdy o nároku navíc prakticky není sporu, tedy případ by byl skutkově i právně jednoduchý a jeho řešení časově nenáročné, tak v těchto případech není z mého pohledu účelné, aby se advokát nechával právně zastoupit. Ale pokud jde o spor složitější, vyžadující například více soudních jednání a rozsáhlé provádění dokazování, nelze účastníkovi, jenž je advokát přičíst k tíži, že má právní vzdělání. Je to zejména proto, že vymáhání pohledávek z titulu smlouvy o právní pomoci není v jeho zájmu a v době, kterou stráví účastí na soudních jednáních, mu uchází případný zisk.

Při posuzování účelnosti nákladů řízení u advokátů by soud měl vždy přezkoumat všechny aspekty případu, aby mohl spravedlivě rozhodnout o tom, zda má advokát jako účastník nárok na náhradu nákladů právního zastoupení. Své rozhodnutí by měl také náležitě odůvodnit. Dalšími aspekty, kterými by se soud měl při posuzování účelnosti zabývat je i odborné zaměření advokáta, což také může hrát roli. Pokud se například advokát věnuje výhradně trestnímu právu, budou pro něj určité spory obtížnější než pro advokáta s generální praxí. A zastoupení pro něj například v jednoduchém sporu o zaplacení peněžité částky z titulu bezdůvodného obohacení bude účelným, jelikož se touto oblastí práva vůbec nezabývá. V uvedených případech jsem však toho názoru, že advokát má sám poukazovat na důvody účelnosti zastoupení. Soud objektivně není schopen zjišťovat každý aspekt, zde by to měl být právě účastník, který dá soudu důvody, pro které by měl náklady právního zastoupení přiznat. Soud by jej měl pouze upozornit na povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a doložit je důkazy, aby byly jeho náklady za právní zastoupení shledány účelným.⁶⁷

Dalším důležitým kritériem může být i osobní angažovanost ve sporu a s ní spojená menší objektivita, což se objevuje například u vypořádání společného jmění manželů nebo sousedských sporů.⁶⁸ Judikatura Ústavního soudu se totiž vztahovala výhradně k vymáhání odměny za právní služby, tady je to právě advokát, kdo službu poskytl a měl by nejlépe vědět, o co se ve sporu jedná, tedy zásadně by příslušnou odměnu měl vymáhat sám. Avšak jak bylo uvedeno výše, i v případě vymáhání odměny může být zastoupení advokáta účelným. Ale ve sporech, které se vymáhání odměny netýkají, by soud měl být obezřetnější při rozhodování o neúčelnosti nákladů na právní zastoupení, a to právě z důvodu ústavní roviny konkrétně čl. 1 a čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny, poněvadž osobu právně vzdělanou nelze za její vzdělání sankcionovat. Proto pouhé

---

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13, bod 20.

⁶⁷ Tato povinnost soudu plyne z ustanovení § 118a odst. 1-3 o.s.ř. Pokud má soud za to, že považuje zastoupení účastníka advokátem za neúčelné, měl by mu to sdělit a dát mu možnost se k tomu vyjádřit a případně navrhnout důkazy k prokázání jeho tvrzení.

⁶⁸ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů řízení..., s. 14.

konstatování, že účastník je advokátem, nepostačuje k odmítnutí náhrady nákladů řízení za právní zastoupení.

Vzhledem k závěrům nálezu sp. zn. I. ÚS 3819/13 je zajímavé usnesení, které vydal shodně první senát Ústavního soudu.⁶⁹ Taktéž se týkalo náhrady nákladů za právní zastoupení advokáta jako účastníka řízení, opět šlo o vymáhání odměny. Okresní soud účastníkovi náhradu nákladů právního zastoupení nepřiznal, a to právě s odůvodněním, že je advokát, a může se „zastupovat“ sám. Zde Ústavní soud označil za účelně vynaložené náklady dle ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. ty náklady, které účastník musel nutně vynaložit, aby mohl řádně hájit své porušené nebo ohrožené subjektivní právo u soudu. Dále poznamenal, že náhrada nákladů za právní zastoupení nebude vždy účelně vynaloženým nákladem. Nejzajímavějším bodem vzhledem k výše rozváděnému nálezu je však konstatování že to, co je účelně vynaloženým nákladem přísluší hodnotit výhradně soudu obecnému nikoli Ústavnímu, a Ústavní soud zasahuje pouze při takovém pochybení obecného soudu, které by spočívalo v absenci adekvátního a dostatečného odůvodnění rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Přitom zde odůvodnění odepření náhrady vycházelo pouze z faktu, že účastník je advokát.

V řízení se sice jednalo o částku bagatelní, ale i přesto odmítnutí přiznání náhrady nákladů řízení spočívalo pouze v tom, že obecný soud shledal, že účastník je sám advokát, tudíž se může bránit sám. Popsané odůvodnění je zcela jistě v rozporu s čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny, i s nálezem sp. zn. I. ÚS 3819/13, ve kterém bylo uvedeno, že skutečnost, že je účastník advokátem neznamena, že se jeho zastoupení advokátem automaticky pokládá za neúčelné. Znovu připomínám, že tato dvě rozhodnutí Ústavního soudu od sebe dělí necelé dva měsíce. V jednom z nich Ústavní soud účastníkovi zcela správně vyhověl, v druhém lišícím se pouze výší vymáhané částky ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou, a to i přesto že jádro problému, tj. odmítnutí náhrady nákladů za právní zastoupení spočívalo pouze v povaze účastníka řízení jako advokáta.

K tomu bych ráda uvedla následující. Je zcela nepochybné, že Ústavní soud nepatří do soustavy soudů obecných, že je to primárně orgán ochrany ústavnosti a není oprávněn řešit běžnou nezákonnost. Zde však z mého pohledu hodnotil protiústavnost jen výší částky, o kterou se v řízení jednalo. Jinak by těžko mohl dospět ke zcela opačným závěrům. Mám za to, že Ústavní soud, zde sám porušil čl. 1 Listiny, kdy o dvou případech lišících se pouze částkou, kde sporná otázka byla totožná, rozhodl jinak, čímž porušil princip rovnosti v neprospěch stěžovatele, v jehož případě se jednalo o částku nižší. Samozřejmě netvrdím, že nárok druhého stěžovatele na přiznání náhrady nákladů právního zastoupení existoval, ale pokud odůvodnění obecného soudu stálo pouze na tom, že je účastník advokát, měl Ústavní soud dané rozhodnutí

⁶⁹Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 3759/13

zrušit a zavázat obecný soud, aby účelnost vynaložených nákladů zevrubně posoudil a náležitě odůvodnil, tak jak učinil v nálezu sp. zn. I. ÚS 3819/13.

V rozhodovací praxi Ústavního soudu se tedy pohledy na právní zastoupení advokáta na první pohled liší. Je však třeba uvést, že za směrodatný názor by měl být považován ten vyslovený v nálezu sp. zn. I. ÚS 3819/13. Usnesení sp. zn. I. ÚS 3759/13 považuji za rozhodnutí nesprávné, poněvadž rozdíl byl pouze ve výši vymáhané částky a hlavní problém spočíval v odůvodnění rozhodnutí obecným soudem, které rovněž stálo výhradně na tom, že se jedná o advokáta s generální praxí. Jádrem problému spočívá právě v nedostatku odůvodnění. Přesto mi však přišlo důležité toto rozhodovací vybočení uvést jako příklad toho, že ani Ústavní soud nemusí rozhodovat vždy zcela konstantně. Zde je to o to zajímavější, že se jednalo o totožný senát a krátký časový odstup.

Zástupcem účastníka v řízení může být dle ustanovení § 25a odst. 1 o.s.ř. i notář v rozsahu svého oprávnění stanoveného mu zvláštními právními předpisy. Proto existují názory, že na něj dopadají stejné závěry jako na advokáty.⁷⁰ Pokud by šlo o vymáhání odměny za poskytnuté služby, pak lze obecně říci, že tyto závěry je možné na notáře také vztáhnout. Avšak v celkovém kontextu mi takový závěr připadá příliš zjednodušující, jelikož oprávnění notáře k zastupování účastníka před soudem je mnohem užší a dopadá jen na taxativně stanovené případy.⁷¹ Proto tvrzení, že notář v otázce účelnosti právního zastoupení má shodné postavení jako advokát, nepovažuji za přesné.

Notář má samozřejmě právní vzdělání, ale věnuje se jen určité oblasti práva, proto je u něj třeba také posuzovat, zda jde o agendu běžnou, která je však zásadně užší než u advokáta s generální praxí a přitom je také třeba zohlednit kritéria týkající se projednávané věci, u které se o účelnost zastoupení advokátem jedná. S přihlédnutím k notářově specializaci bude případů, kdy jeho zastoupení bude účelné více než u advokáta s generální praxí.

Lze uzavřít, že advokát a notář při svém zastupování nejsou ve zcela shodném postavení. Jednoduchou věc právně i skutkově by měli oba zvládnout samostatně bez právního zastoupení, může však u nich být rozdíl v tom, co je ještě skutkově a právně jednoduchou věcí. Uvědomuji si, že notáři stejně jako advokáti mají zásadně shodné právní vzdělání a notáře nijak nepodceňuji, jde jen o to, že notář se ve své praxi setkává s užší agendou, a proto pro něj věc, se kterou se advokát s generální praxí setkává často, může být poměrně neznámá. Proto soud při posuzování účelnosti vynaložených nákladů na právní zastoupení musí posoudit každý konkrétní případ zvlášť.

---

⁷⁰ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů řízení..., s. 15.

⁷¹ Dle ustanovení § 3 odst. 1 písm. a) zák. č. 358/1992 Sb., notářský řád, mohou notáři zastupovat účastníka před soudy jen v řízení dle části páté o.s.ř. a ve vymezených řízeních dle zákona č.292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních.

3.4.2. Účelnost zastupování advokátem ve vztahu k exekutorům

V případě soudních exekutorů rozhodoval Ústavní soud pouze jednou.⁷² Uvedl, že je třeba vzít v úvahu, že exekutor je osobou s právním vzděláním. A v posuzovaném případě se také jednalo o záležitosti tvořící běžnou agendu soudního exekutora. Ústavní soud tak uzavřel, že náklady na právní zastoupení nebyly účelně vynaložené. Avšak v tomto případě hrály roli další faktory jako to, že exekutorka většinu úkonů v řízení učinila sama, nejprve náklady nepožadovala, ale poté co byla žaloba proti ní zamítnuta, odvolala se a požadovala nahradit náklady za právní zastoupení a to za všechny úkony včetně těch, které učinila sama. Z těchto okolností soud dovodil, že se zde jednalo o zneužití práva na zastoupení advokátem a náklady účelně vynaloženy nebyly.

U exekutorů tedy platí, že pokud se nejedná o běžnou agendu soudního exekutora, bude jejich zastoupení advokátem povětšinou účelné, samozřejmě s výjimkou zneužití práva na právní zastoupení či případné snahy o vlastní obohacení.⁷³ Avšak nedomnívám se, že by účelnost mohla být hodnocena paušálně, takže i pokud jde o spor týkající se běžné agendy exekutora, ale on je do něj silně osobně zainteresován, jedná se například o značnou částku, nebo dlouhotrvající spor, může být jeho zastoupení považováno za účelné. Vždy je však nutné zkoumat všechny aspekty případu a rozhodnutí náležitě odůvodnit.

3.4.3. Účelnost zastoupení advokátem u soudců a státních zástupců

Není pochyb o tom, že soudci jako další z právních profesí mají vysoké odborné znalosti. A přestože jejich hlavní náplní je řešení sporů a autoritativní rozhodování o právech a povinnostech účastníků řízení, také se dostávají do situací, kdy jsou v řízení jedním z účastníků. Vzniká tedy otázka, zda mají vzhledem ke svým vysokým odborným znalostem nárok na náhradu nákladů v případě, že se nechají zastoupit advokátem. Je pravdou, že soudce je přidělen na určitý úsek a zabývá se určitou specifickou agendou. Neřeší tedy jeden den věc civilní a další nerozhoduje o vině a trestu za trestný čin. Proto například pro trestního soudce bude zastoupení ve věci civilního sporného řízení, pokud nepůjde o jednoduchou věc, účelné.

Navrhované použití nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2396/09 ze dne 13. 8. 2012 na soudce bych odmítla.⁷⁴ Tento náleze se týkal presumování dostatečné personální a materiální vybavenosti ze strany statutárních měst a tedy neúčelnosti vynaložených prostředků na advokáta. Soudce je sice dostatečně erudovaný, ale také pro něj musí platit kritéria jako pro ostatní právní profese. Je tedy nutné zvážit, co je běžnou agendou soudce a o jaký spor se jedná, zda jde o

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012, sp.zn III. ÚS 3000/11

⁷³ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů řízení..., s. 12.

⁷⁴ Tamtéž, s. 15.

banalitu, či dlouhotrvající záležitost, jaká je osobní angažovanost soudce jako účastníka, a zda se nejedná o zneužití práva na zastoupení. Nelze tedy říct, že soudce je odborník a tím právo na náhradu nákladů právního zastoupení ve většině případů automaticky ztrácí, poněvadž se presumuje jeho odbornost.

V případě státních zástupců je rozdíl v tom, že většinová náplň jejich činnosti spočívá v řešení záležitostí souvisejících zejména s právem trestním. U státních zástupců bude proto v případě civilních sporů zastoupení advokátem ve většině případů účelné, jelikož to nebude jejich běžnou agendou. Také je třeba vzít v potaz náročnost věci, jelikož skutkově a právně jednoduchý spor by měl zvládnout i státní zástupce, jelikož má vysokoškolské právní vzdělání.

3.4.4. Shnutí účelnosti u osob s právním vzděláním

Z článku Tomáše Pavlíčka je možné nabyt dojmu, že pokud předmět řízení u osob s právním vzděláním souvisí s běžnou agendou účastníka, který je nadán odbornými znalostmi potřebnými pro aktivní obranu v soudním řízení, nelze považovat jeho zastoupení advokátem v takovýchto sporech za účelné.⁷⁵ Předložený názor považuji za rozporný s čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny.

Na rozdíl od státu a od orgánů veřejné moci jsou osoby právně vzdělané osobami, které se musí živit samy, nehospodaří s veřejnými prostředky. Nejsou ani ve stejném postavení jako subjekty skupující a vymáhající drobné pohledávky, jelikož nemají zájem na tom vést spory a čas, kdy by se mohli věnovat své profesi, tráví vedením soudních sporů. Nelze tak u těchto osob omezit kritérium účelnosti jen na to, že pokud se jedná o běžnou agendu, nemají na náhradu nákladů právního zastoupení nárok. Jak jsem již podrobně rozebírala u advokátů, v potaz by měla být vzata celá řada faktorů, jakými jsou složitost sporu, jeho délka, rozsah dokazování a opakovaná nutnost účasti u soudních jednání, či osobní zainteresovanost účastníka. Nelze rozhodnutí o neúčelnosti odbýt odkazem na běžnou agendu účastníka. Pokud bychom tak učinili, mohli bychom dojít k absurdním závěrům. V případě, že se advokát zaměřuje na spory týkající se náhrady škody, resp. újmy na zdraví, a sám utrpí újmu na zdraví při dopravní nehodě, není při aplikaci pravidla běžné agendy účastníka jeho zastoupení advokátem v řízení účelné, protože svůj nárok může jednoduše uplatnit sám. Advokátem se sice může nechat zastoupit, musel by však

---

⁷⁵ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů řízení..., s. 13. V závěru autor tento názor koriguje tvrzením, že typovost účastníka nelze absolutizovat. Nicméně vzhledem k tomu, že autor tuto podmínku uvádí jako jeden ze základních znaků neúčelnosti, a s ohledem na poměrně nepřehlednou strukturu článku, mám za to, že by se mohlo stát, že část praxe převezme pouze názor uvedený v citované části. Proto tuto skutečnost rozebírám. Je jinak zřejmé, že sám autor článku si je vědom, že pouhý odkaz na běžnou agendu nepostačuje.

tento náklad nést ze svého. Toto však po něm zcela jistě nelze spravedlivě požadovat. Nicméně aplikace teorie o běžné agendě jiný závěr nenabízí.

Náklady právního zastoupení by dle mého názoru neměly být hrazeny pouze ve skutkově a právně jednoduchých sporech, které nejsou časově náročné, přičemž co je právně a skutkově jednoduchým sporem se může u jednotlivých subjektů mírně lišit v závislosti na tom, čím se zabývají. U civilních sporů tak lze ve více případech očekávat účelnost právního zastoupení na straně státních zástupců, advokátů úzce odborně zaměřených například na trestní či správní právo, u soudců nepohybujících se na úseku civilním, jako i u exekutorů a notářů, než tomu bude u advokátů s generální praxí, nebo advokátů, kteří se zabývají výhradně civilními spory. Dalším kritériem pro posouzení účelnosti je míra osobní zainteresovanosti účastníka. Vždy je však třeba zkoumat, zda se nejedná o zjevné zneužití práva na zastoupení advokátem s cílem se obohatit, či záměrně navýšit náklady protistrany. Soud by také měl rozhodnutí o náhradě nákladů právního zastoupení ve všech případech náležitě odůvodnit.

3.5. Judikatura k účelnosti jednotlivých úkonů a hotových výdajů advokáta

Jak jsem již dříve uvedla, i v případě, že bylo shledáno právní zastoupení účastníka jako účelné, je nutné hodnotit účelnost i u jednotlivých úkonů a hotových výdajů. Advokát má nárok na náhradu hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s poskytnutím právní služby, zde patří například zaplacený soudní poplatek, poštovné, a cestovní výdaje⁷⁶, přičemž problémy se objevily zejména u nákladů souvisejících právě s dopravou advokáta do místa konání soudu, přičemž nešlo o způsob dopravy⁷⁷, ale zásadně o vzdálenost, do které se musel dopravovat. U úkonů právní služby se obecně nebudou považovat za účelné ty úkony, které nebylo nezbytné v řízení činit, a přesto byly prováděny.

3.5.1. Judikatura k účelnosti hotových výdajů advokáta

Základní zásadou je svobodná volba advokáta. Každý si může vybrat advokáta podle své úvahy, samozřejmě za předpokladu, že s tím zvolený advokát souhlasí.⁷⁸ Ačkoliv je tato zásada jasná, Ústavní soud se vyjádřil k tomu, že ani tuto zásadu nelze považovat za bezbřehou v tom smyslu, že účastník si sice může zvolit advokáta z opačného konce republiky, než on má své

⁷⁶ Ustanovení § 13 odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č.177/1996 Sb., Advokátní tarif, znění účinné od 1. 7. 2014.

⁷⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 5. 1994 sp. zn. 8 To 3/941, kde je uvedeno, že pokud je sídlo advokáta jinde, než sídlo soudu, kde se řízení koná, je použití osobního automobilu ze strany advokáta účelným. Sice se jednalo o trestní věc, ale závěr lze vztáhnout i do civilního soudního řízení.

⁷⁸ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. In SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. Zákon o advokacii. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 29.

bydliště, či kde se nachází sídlo soudu, avšak po neúspěšném účastníkovi nelze spravedlivě požadovat, aby jeho nehospodárnou volbu hradil. Samozřejmě toto tvrzení neplatí bezvýjimečně. V probíraném případě se jednalo o řízení týkající se smlouvy o opravě a úpravě věci, oba účastníci pocházeli z Ostravy, kde se nacházel i místně příslušný soud a jeden z účastníků si zvolil advokáta až z Jirkova u Chomutova. Přičemž jeho cestovní náklady na dopravu do místa soudu se vyšplhaly na částku téměř devadesát tisíc korun v průběhu celého řízení. Takovou volbu považoval Ústavní soud za nepřiměřenou.⁷⁹

Při posuzování skutečnosti, zda si účastník zvolil advokáta sídlícího ve značné vzdálenosti od bydliště účastníka a místa konání soudu důvodně, je nezbytné zohlednit i další skutečnosti než jen reálnou vzdálenost. V potaz je třeba vzít dostupnost právních služeb například na malých městech, kde nabídka bývá zpravidla omezená jak do počtu, tak i do specializace advokáta. S tím souvisí i složitost projednávané věci, ve výše rozebíraném případě šlo o plnění ze smlouvy, nejednalo se o žádný složitý právní problém, jakým však například zpravidla bývaly restituční spory. Roli samozřejmě hraje i důvěra klienta k advokátovi.⁸⁰ Proto je nutné ke každému případu přistupovat individuálně, a vždy pečlivě vážit oba protichůdné zájmy, tedy svobodnou volbu advokáta založenou na důvěře klienta a ochranu neúspěšného účastníka, aby nehradil náklady řízení, které nebyly účelně vynaloženy.

3.5.2. Judikatura ve vztahu k účelnosti jednotlivých úkonů právní služby

V případě provedených úkonů advokáta asi nebude pochyb o tom, že účelně vynaloženými úkony jsou vždy převzetí věci, sepsání žaloby, podání (úspěšného) opravného prostředku. Úspěšného zřejmě proto, že v případě neúspěchu opravného prostředku proti rozhodnutí účastník ve sporu neuspěl a nemá nárok na náhradu nákladů řízení. Jinak je tomu v případech, kdy advokát podává vyjádření k podané žalobě či opravnému prostředku, kdy tato vyjádření jsou často nesrozumitelná a neurčitá, a nepoukazují na zřejmé důvody například pro zamítnutí žaloby.⁸¹

Jelikož k určování výše odměny advokáta slouží výhradně Advokátní tarif, kde se odměna odvíjí právě od počtu úkonů v řízení učiněných, motivuje to některé advokáty k tomu, aby v řízení činili více úkonů, než je třeba. Proto je nezbytné při přiznávání náhrady za úkony právní služby postupovat obezřetně, jelikož ne všechny úkony mohou být považovány za důvodně učiněné.

⁷⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/12

⁸⁰ ŠÍMA, Alexandr. „Účelně“ vynaložené náklady účastníka řízení při právní pomoci advokáta. *Bulletin advokacie*, 1996, roč. 3, č. 3, s. 67.

⁸¹ VRCHA, Pavel. Několik poznámek k rozhodování o nákladech řízení (zejména před soudy prvního stupně). *Soudní rozhledy*, 2002, roč. 8, č. 7, s. 241.

Nejvyšší soud České republiky už několikrát právě z důvodu nadbytečnosti úkonů prováděných advokátem rozhodl, že pokud nejde o úkon nezbytný, nemá za něj příslušet náhrada. Sice tento názor vyslovil ve vztahu k nákladům dovolacího řízení, uvedené však obecně platí pro všechny úkony učiněné v průběhu celého řízení. K nepřiznání nákladů za vyjádření k dovolání, došlo v případě, že dovolání bylo zjevně nepřípustné, jelikož ho podala osoba neoprávněná, a advokát protistrany se vyjadřoval pouze k meritu věci.⁸² Dále nebyly přiznány náklady dovolacího řízení z důvodu jejich neúčelnosti v případě, že šlo o dovolání, které bylo podáno zjevně opožděně a vyjádření advokáta směřovalo pouze k věci samotné a odmítnutí pro opožděnost navrhováno nebylo.⁸³ Důvod obou rozhodnutí spočíval zřejmě v tom, že advokát si měl toho, že dovolání podala osoba neoprávněná všimnout, stejně tak si měl všimnout opožděného podání dovolání protistranou a upozornit na tyto skutečnosti ve vyjádření k dovolání, nikoli ztrácet čas vyjadřováním se k meritu věci, když bylo zřejmé, že k meritornímu posuzování věci Nejvyšším soudem vůbec nedojde. Dalším důvodem pro nepřiznání nákladů za vyjádření se k dovolání, byly zjevné vady dovolání a argumentace ve vyjádření byla ve vztahu k výsledku řízení bez významu.⁸⁴

Z výše uvedeného plyne, že je třeba vždy posuzovat, zda byly úkony advokáta v řízení učiněny účelně. To znamená, zda nešlo o úkony nadbytečné nebo takové, kde docházelo pouze k opakování argumentace předestřené už v předešlých vyjádřeních či argumentaci nepoukazující například na zjevné vady, či opožděnost podání, nebo zda se nejedná o podání nesrozumitelné a neurčité.

---

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 12. 2000, sp. zn. 25 Cdo 2911/2000

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1674/2001

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 25 Cdo 3560/2014

4. Návrhy de lege ferenda

Vezmeme-li v úvahu, jak často končí rozhodování o náhradě nákladů právního zastoupení u Ústavního soudu, je zřejmé, že právní úprava nákladů řízení ohledně jejich přiznávání na základě ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. je zjevně nedostačující. Novela Advokátního tarifu sice přinesla určité zlepšení ohledně formulářových žalob podávaných opakovaně týž žalobcem, nicméně nešvary typu zneužívání práva na zastoupení a zastupování subjektů, které mají ve svých strukturách osoby s právním vzděláním v kombinaci s dalšími kritérii, neustále přetrvává. Hlavním důvodem je skutečnost, že soudy v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy nerespektují judikaturu Ústavního soudu.⁸⁵ Pokud by se obecné soudy více věnovaly spravedlnosti při rozhodování o nákladech řízení a respektovaly jednoznačnou judikaturu Ústavního soudu, nebyla by žádná změna právní úpravy potřebná.

Možným řešením by proto mohlo být přesné zakotvení kritérií, kterými je soud povinen se zabývat při rozhodování o náhradě nákladů právního zastoupení do právního předpisu, nejlépe přímo do ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř., přičemž kritéria je možné extrahovat zejména ze stávající judikatury Ústavního soudu. Jejich uvedení přímo k ustanovení § 142 odst. 1 o.s.ř. , považuji za nejlepší z toho důvodu, protože se jedná o podmínky, jejichž splnění je třeba k tomu, aby účastník dosáhl na náhradu nákladů. Advokátní tarif už upravuje konkrétní výši odměn v případech, kdy zastoupení advokátem je účelné, proto nepovažuji za vhodné, aby kritéria účelnosti byla uvedena tam.

V případě zastoupení advokátem u organizačních složek státu a u orgánu veřejné moci by bylo vhodné zařadit do o.s.ř. ustanovení následujícího znění: „V oblasti působnosti orgánů veřejné moci se má za to, že zastoupení orgánu veřejné moci advokátem v řízení je neúčelné. Jaká je oblast působnosti jednotlivých orgánů veřejné moci stanovují zvláštní právní předpisy.“ Tyto předpisy se samozřejmě budou odvíjet od toho, o jaký orgán veřejné moci se bude jednat. U obcí a krajů, to bude zejména zákon o obcích⁸⁶, a zákon o krajích⁸⁷. U ústředních orgánů státní správy bude základním zákonem kompetenční zákon⁸⁸ a další s ohledem na konkrétní právní úpravu činnosti orgánů veřejné moci. Vyvratitelná domněnka v navrhované úpravě je pak jednak zohledněním judikatury Ústavního soudu, který presumuje dostatečnou personální a materiální vybavenost jak u organizačních složek státu, tak u orgánů veřejné moci jako jsou statutární města a kraje, a zároveň tato vyvratitelná domněnka dává prostor k tomu, aby orgány veřejné moci

⁸⁵ Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby.

⁸⁶ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

⁸⁷ Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích.

⁸⁸ Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR

v řízení mohly doložit, že jde například o spor natolik složitý, že k němu nemají kompetentní zaměstnanec a jejich zastoupení advokátem je účelné. Z mého pohledu se jedná o vyvážené řešení, které orgány veřejné moci a priori nezabavuje práva na náhradu nákladů za zastoupení advokátem, výslovně je však stanoveno, že musí jeho účelnost prokázat v řízení.

V otázce formulářových žalob, respektive subjektů vymáhajících drobné pohledávky, novela Advokátního tarifu, konkrétně jeho nové ustanovení § 14b vyřešilo problém s výší odměny pro subjekty, pro které je primární pohledávka, nikoli náhrada nákladů právního zastoupení. Zde došlo ke snížení odměny adekvátně k náročnosti poskytnuté právní služby. Problém však přetrvává u subjektů, které zneužívají práva na zastoupení za účelem zisku. Zde se jedná o zneužití práva na právní zastoupení, jež nepožívá právní ochrany, což některé soudy neustále nerespektují. Přesto nelze popřít, že v této oblasti ohledně zneužívání práva na zastoupení se situace díky hojné judikatuře Ústavního soudu zlepšila.

Není příliš čistým řešením vypsát vše konkrétně do ustanovení zákona, ale při nerespektování judikatury Ústavního soudu některými soudy obecnými se jiné řešení hledá jen těžko. Přestože existuje ustanovení § 2 o.s.ř., které stanoví, že soudy dohlíží na to, aby právo nebylo zneužíváno, je možným řešením výslovné uvedení, že: „Soud je při rozhodování o nákladech právního zastoupení povinen zjišťovat, zda vedení sporu neslouží primárně k dosažení zisku na náhradě nákladů právního zastoupení, nebo není veden za účelem poškození protistrany.“ Při splnění podmínek věty první se jedná o zneužití práva na zastoupení a žalobci právo na náhradu nákladů právního zastoupení nevzniká.“ Toto opatření by tak mělo soudce motivovat k tomu, aby se zabývali tím, kým a za jakých okolností je nahrazení nákladů požadováno, když tak někteří nečiní ani přes výslovnou dikci ustanovení § 2 o.s.ř.

Navrhované opatření se může jevit nadbytečným, poněvadž se na Ústavní soud zásadně obraceli vymahači pohledávek, nikoli dlužníci. Ale za předpokladu, že vymahačům pohledávek byly náklady právního zastoupení přiznány v rozporu se zákonem, dlužníci se na Ústavní soud zásadně neobraceli z důvodu jejich složité sociální situace a neznalosti možnosti ústavní stížnosti podat. Proto považují výslovné uvedení odepření náhrady při zneužití práva na zastoupení za jakousi pojistku pro případy, kdy obecný soud judikaturu respektovat nebude. Pokud bychom do zákona uvedli, že podnikatelské subjekty mají svou činnost zajišťovat svými zaměstnanci, mohlo by to mít negativní dopad na subjekty, které ve skupování a vymáhání pohledávek nepodnikají, poněvadž by jim na základě výše uvedeného mohla být náhrada nákladů na právní zastoupení odepřena, ačkoliv existuje důvod pouze pro její snížení.

Dalšími případy, u kterých se objevovaly pochybnosti ohledně využití práva na právní pomoc, se týkaly subjektů s právním vzděláním požadovaným pro výkon advokacie. Ústavní

soud k těmto subjektům uvedl, že jejich právní vzdělání je automaticky nemůže zbavovat práva na náhradu nákladů právního zastoupení, jelikož by šlo o diskriminaci. Vždy musí k této skutečnosti přibýt další kritéria, což nás zase přivádí i k problematice formulářových žalob. Řešením by mohlo být vymezení obecných kritérií, které je třeba při rozhodování o účelnosti vzít v úvahu. Těmito kritérii by měl být typ subjektu, který žádá náhradu nákladů řízení, tam by právě spadalo i právní vzdělání a podnikatelská činnost ve vztahu k vymáhání pohledávek. Příklady těchto kritérií by samozřejmě bylo vhodné uvést například do důvodové zprávy. Dalším kritériem by měl být forma žaloby respektive způsob zahájení řízení (tam právě patří formulářové žaloby), právní a skutková náročnost věci a hodnota sporu. Výslovně by také mělo být uvedeno, že je nutné zhodnotit všechna tato kritéria v jejich vzájemné souvislosti a na podkladě toho rozhodnout, zda šlo skutečně o realizaci práva na právní pomoc.

Nejsem zastávce toho, aby vše bylo podrobně uvedeno v právním předpise, jelikož to vede k mechanizaci při výkladu právních předpisů tím způsobem, že by při jeho aplikaci ani nebylo třeba přemýšlet, jelikož obsahuje všechna kritéria a podmínky k posouzení. Osobně považuji úpravu účelnosti nákladů řízení za dostatečnou, a to právě pro existenci rozsáhlé judikatury k tomuto ustanovení. Z praxe však plyne, že dostatečná zjevně není.

Důvody pro současný stav spatřuji zejména v tom, že ve většině komentářů, které jsou pro praxi jako výklad často určující, je uvedeno, že zastoupení advokátem je účelné vždy, ačkoliv pro to neexistuje opora v zákoně. Dále hraje roli značná zatíženost soudů a obecné přesvědčení, že náklady řízení jsou jen marginální součástí sporu, proto jim při rozhodování o nich není věnováno tolik pozornosti, kolik by bylo třeba. Nejzávažnějším na celé problematice však je značná ignorace judikatury Ústavního soudu soudy obecnými, a to zejména ve vztahu k orgánům veřejné moci a při zneužívání práva na zastoupení. Pokud by totiž tato závazná judikatura byla respektována, nebylo by už třeba zabývat se tímto tématem.

Závěr

V celé práci jsem se snažila vyhledat důvody a kritéria pro posouzení toho, zda se jedná o zastoupení advokátem v civilním soudním řízení účelné či nikoliv. Předně si bylo třeba vyjasnit ústavní rovinu problému účelnosti. Článek 37 odst. 2 Listiny totiž stanoví, že každý má právo na právní pomoc. A § 142 odst. 1 stanoví, že se nahrazují pouze náklady účelně vynaložené. Toto ustanovení ale není odepřením práva na právní pomoc, poněvadž účelem čl. 37 odst. 2 Listiny je poskytnutí kvalifikované právní pomoci těm, kdo ji potřebují. Odepření náhrady nákladů právního zastoupení nikomu nebrání nechat se v řízení zastoupit, konstatuje se pouze, že toto zastoupení nebylo třeba, tj. nebylo využitím práva na právní pomoc.

Jedním z důvodů neúčelnosti zastoupení bylo právě zneužívání procesního práva nechat se zastoupit. Je tomu v případech, kdy je zahájeno řízení pouze z důvodu obohacení se na náhradě nákladů za právní zastoupení, nikoli kvůli samotné pohledávce. Toto se taktéž objevuje u subjektů skupujících a vymáhajících drobné pohledávky. Dalším důvodem může být zastoupení advokátem pouze z důvodu navýšení nákladů protistrany či jejího poškození. Zneužití práva nepoživá právní ochrany a takové zastoupení je neúčelné a nemá se nahrazovat.

Existuje však ještě celá řada sporných případů. Proto jsem si položila dvě spolu úzce související výzkumné otázky týkající se toho, zda k rozhodnutí o neúčelnosti zastoupení advokátem stačí pouze vlastnosti subjektu, který je v řízení zastoupen, nebo zda k rozhodnutí o neúčelnosti postačí určitá typovost sporu spočívající v jeho náročnosti hodnotě či způsobu zahájení.

Jak vyplynulo z předchozího textu, je třeba na obě tyto otázky odpovědět záporně. Nikdy totiž nepostačuje pouhá typovost subjektu nebo sporu pro rozhodnutí o neúčelnosti právního zastoupení. V případě subjektu Ústavní soud judikoval, že odepření náhrady nákladů řízení pouze na základě postavení nebo typu subjektu bez zohlednění dalších kritérií je diskriminační a jako takové je nepřipustné. Stejný závěr platí i o typu sporu. Pokud advokát zahájí řízení o bagatelní pohledávku formulářovou žalobou nelze automaticky uzavřít, že v takovém sporu nebylo advokáta třeba. Opět záleží na subjektu, který se nechal zastoupit, není totiž pochyb o tom, že u běžné fyzické osoby by zastoupení nemohlo být považováno za neúčelné, jelikož tato osoba nemá předpoklady k tomu, aby formulářovou žalobu podala a v řízení se „zastupovala“ sama.

Rozhodnutí o neúčelnosti tak vždy závisí na kombinaci vícero kritérií. V případě zastupování státu a orgánů veřejné moci advokátem se v oblasti jejich působnosti zásadně presumuje dostatečná personální a materiální vybavenost k hájení jejich zájmů, výjimkou jsou věci nespádající do jejich působnosti či spory natolik složité vyžadující například znalost cizího

práva či jazyka, že k nim nemají kompetentní zaměstnance. Důvodem pro tento postup je financování hospodaření státu z veřejných zdrojů, jakými jsou především daně. Stát by měl s těmito prostředky nakládat hospodárně a tam, kde má ke svým činnostem zřízen vlastní aparát neměl by jeho povinnosti přenášet na soukromé subjekty, jako jsou advokáti, a pokud už tak činí, nemůže po občanech požadovat, aby jeho nehospodárný postup hradili. Podobný závěr platí i pro Českou televizi, jejichž hlavní zdroj příjmů jsou poplatky fyzických a právnických osob, proto v oblasti vymáhání poplatků je zásadně její zastoupení advokátem neúčelné.

V oblasti vymáhání bagatelních pohledávek je třeba rozlišovat dvě skupiny subjektů. Prvními jsou ty, které mají za hlavní předmět podnikání skupování a následné vymáhání drobných pohledávek. Tyto pohledávky zásadně vymáhají formulářovými žalobami, které jsou spíše administrativním návrhem, kde se mění pouze údaje o žalovaných. Zde platí, že by tyto subjekty měly mít svůj předmět podnikání pokrytý vlastními zdroji, a ne si najímat externí advokáty. Proto v případě vymáhání pohledávek formulářovými žalobami je při obvyklém průběhu řízení jejich zastoupení advokátem neúčelné. Druhá skupina jsou podnikatelé, kterým při činnosti vznikají drobné pohledávky, ale tyto pro ně nejsou žádoucí. Jde zejména o dopravní podniky. Zde je třeba vzít v úvahu, že tyto subjekty mají velký aparát a k vymáhání kompetentní zaměstnance, ale vznik pohledávek je pro ně nežádoucí, proto je na místě shledat zastoupení advokátem účelným. K řešení zbývá jen otázka přiměřenosti, kterou v otázce formulářových žalob vyřešila poslední novela Advokátního tarifu. Při zahájení řízení klasickou žalobou a obvyklém průběhu řízení je dle Ústavního soudu na místě přiznat jednonásobek vymáhané jistiny jako adekvátní odměnu k poskytnuté službě.

U osob s právním vzděláním mohl problém vznikat z toho důvodu, že mají vzdělání dostatečné pro to, aby mohly kvalifikovaně hájit své zájmy. Odepřít jim však kvůli tomu náhradu nákladů právního zastoupení je diskriminační. Vždy k tomu musí postoupit další kritéria. Roli hraje, zda je účastník advokát, notář, exekutor, soudce či státní zástupce. Pro všechny však platí, že by se náhrada neměla přiznávat v skutkově i právně jednoduchých sporech, co je však jednoduchým sporem se může u jednotlivých profesí mírně lišit právě s ohledem na jejich zaměření, jelikož například státní zástupce se věnuje prakticky jen trestnímu právu, soudce může být přidělen na jiný úsek, než jsou soukromoprávní spory, notář má užší působnost v zastupování než advokát, a ne všichni advokáti mají generální praxi. Dalším důležitým kritériem je osobní zainteresovanost účastníka ve sporu.

Pokud bude zastupování advokátem považováno za účelné, je nutné ještě zkoumat, zda i úkony jím provedené včetně hotových výdajů byly vynaloženy účelně. Například volba advokáta z opačného konce republiky v případě, že pro to nejsou důvody například ve složitosti sporu, je

neúčelnou. V případě úkonů jsou nejčastěji neúčelným úkonem opakovaná vyjádření, která nejsou srozumitelná, určitá, nepřináší nic nového, anebo se vyjadřují například v případě dovolání k meritu věci, přestože je zjevné, že bylo podáno opožděně a k jeho projednání nedojde.

Co je však při rozhodování o náhradě nákladů neméně důležité, je náležité odůvodnění. Poněvadž i v případě, že obecný soud rozhodne správně, ale toto své rozhodnutí náležitě, srozumitelně a přesvědčivě neodůvodnil, jedná se o libovůli a porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ačkoliv existuje rozsáhlá judikatura zejména Ústavního soudu k účelnosti nákladů řízení, přesto by bylo vhodné umístit podrobnější kritéria přímo k § 142 odst. 1 o.s.ř. a to například takto:

- 1) „V oblasti působnosti orgánů veřejné moci se má za to, že zastoupení orgánu veřejné moci advokátem v řízení je neúčelné. Jaká je oblast působnosti jednotlivých orgánů veřejné moci stanovují zvláštní právní předpisy.“
- 2) „Soud je při rozhodování o nákladech právního zastoupení povinen zjišťovat, zda vedení sporu neslouží primárně k dosažení zisku na náhradě nákladů právního zastoupení, nebo není veden za účelem poškození protistrany. Při splnění podmínek věty první se jedná o zneužití práva na zastoupení a žalobci právo na náhradu nákladů právního zastoupení nevzniká.“
- 3) „Soud je při rozhodování o účelnosti vynaložených nákladů právního zastoupení povinen zkoumat následující kritéria: a) subjekt požadující náhradu, b) skutkovou a právní náročnost věci, c) hodnotu sporu, d) způsob zahájení sporu. Všechna tato kritéria je třeba posuzovat ve vzájemné souvislosti.“

Ačkoliv existuje k problematice účelnosti rozsáhlá judikatura, soudy ji i tak často nerespektují. Důvodem může být zatíženost soudů a přesvědčení, že náklady řízení jsou podřadnou položkou ve vztahu k meritu věci. Proto je nutné na tento problém upozorňovat a hledat jeho řešení. Je totiž nepřijatelné, aby účastníci byť ve sporu neúspěšní, hradili náklady právního zastoupení, které nebyly účelně vynaloženy. Náhrada nákladů právního zastoupení totiž nemá být civilní sankcí, kterou by v případě hrazení neúčelných nákladů nepochybně byla, ale pouze důsledek nesplnění povinnosti v mezích stanovených zákonem.

Seznam použitých zdrojů

Komentáře a odborné knihy

- 1) DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. 1. Svazek*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. 1072 s.
- 2) DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I. § 1-200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1579 s.
- 3) JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení - Soudcovský komentář - Kniha II. - § 79-180*. Havlíček Brain Team, 2014. 601 s.
- 4) KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a k Listině*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. 1448 s.
- 5) KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. 248 s.
- 6) PULKRÁBEK, Zdeněk. *Zákaz zneužití práva v rozporu s jeho účelem*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. 159 s.
- 7) SLÁDEČEK, Vladimír., POUPEROVÁ, Olga a kolektiv: *Správní právo – zvláštní část (vybrané kapitoly)*. Praha: Leges, 2011. 416 s.
- 8) SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. aktualizované a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 463 s.
- 9) SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 651 s.
- 10) SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ K. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. 458 s.
- 11) SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád - komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1800 s.

Odborné články

- 1) GRYGAROVÁ, Danuška. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. *Bulletin advokacie*, 2012, roč. 22, č. 7 a č. 8, s. 40-44.
- 2) LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 5, s. 191 – 198.

- 3) MAJCHRÁK, Michal. Hromadné vymáhání pohledávek – na pomezí práva, spravedlnosti a businessu. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 3, s. 62-70.
- 4) MICHNA, Lukáš, MICHNA, Ondřej. Soudcovské zmírňovací právo podle § 150 OSŘ. *Právní rozhledy*, 2002, roč. 10, č. 4, s. 172-175.
- 5) NAVRÁTIL, David. Náhrada nákladů řízení (aneb proč hledat problém tam, kde není). *Právní rozhledy*, 2009, č. 5, s. 181.
- 6) PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů řízení při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, s. 9-16.
- 7) SVOBODA, Karel. Zjevně nespravedlivé náklady řízení v aktuální judikatuře Ústavního soudu. *Jurisprudence*, 2011, roč. 21, č. 3, s. 3-6.
- 8) SVOBODA, Karel. Přípustnost odvolání proti nákladům řízení v "bagatelních" sporech: pro a proti. *Jurisprudence*, 2008, roč. 17, č. 2, s. 33-34.
- 9) ŠÍMA, Alexandr. „Účelně“ vynaložené náklady účastníka řízení při právní pomoci advokáta. *Bulletin advokacie*, 1996, roč. 3, č. 3, s. 67-69.
- 10) TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 19, s. 649-655.
- 11) VRCHA, Pavel. Několik poznámek k rozhodování o nákladech řízení (zejména před soudy prvního stupně). *Soudní rozhledy*, 2002, roč. 8, č. 7, s. 237-244.
- 12) VRCHA, Pavel. Několik poznámek k rozhodování o nákladech řízení (zejména před soudy prvního stupně). *Soudní rozhledy*, 2002, roč. 8, č. 8, s. 273-280.

Judikatura

A. Ústavní soud České republiky

- 1) Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 11. 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93
- 2) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 5. 2001, sp. zn. III. ÚS 727/2000
- 3) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/06
- 4) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 2929/07
- 5) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 3246/09
- 6) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 2. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2855/10,
- 7) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3000/11
- 8) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11
- 9) Usnesení Ústavního soudu ČR, ze dne 24. 7. 2012 sp. zn. II. ÚS 1588/12
- 10) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12

- 11) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 8. 2012, sp. zn. II. ÚS 2396/09
- 12) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13
- 13) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12
- 14) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. I. ÚS 4229/12
- 15) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12
- 16) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/12
- 17) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 1011/12
- 18) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13
- 19) Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 14. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 3759/13
- 20) Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 16. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 2345/14

B. Nejvyšší soud České republiky

- 1) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 12. 1983, sp. zn. 3 Cz 69/83
- 2) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 12. 2000, sp. zn. 25 Cdo 2911/2000
- 3) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. 28 Cdo 560/2001
- 4) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1674/2001
- 5) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1525/2001
- 6) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1805/2001
- 7) Sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008
- 8) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 25 Cdo 3560/2014

C. Vrchní soud v Praze

- 1) Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 5. 1994, sp. zn. 8 To 3/941
- 2) Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 12. 1996, sp. zn. 5 Cmo 228/96

D. Okresní soud Plzeň – město

Rozsudek Okresního soudu Plzeň-město ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. 28 EC 239/2011

E. Evropský soud pro lidská práva

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 9. 2013, stížnost č. 9815/10 - Věc ČEPEK proti ČESKÉ REPUBLICE

Právní předpisy

- 1) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- 2) Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- 3) Zákon č.182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.
- 4) Zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- 5) Zákon č. 85/ 1996 Sb., zákon o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
- 6) Zákon č.348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.
- 7) Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.
- 8) Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů.
- 9) Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR, ve znění pozdějších předpisů.
- 10) Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 177/ 1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
- 11) Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 484/ 2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění vyhlášky č. 64/ 2012 Sb.

Elektronické zdroje

Výroční zpráva České televize za rok 2013. Dostupné na:
http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/rada-ct/vyrocní_zpravy/zprava2013_hospodareni.pdf.

Shrnutí/ Abstract

V diplomové práci se zabývám náhradou nákladů právního zastoupení z hlediska účelnosti jejich vynaložení. Náhrada nákladů řízení je totiž ovládána zásadou úspěchu ve věci. To znamená, že strana ve sporu neúspěšná má ve většině případů za povinnost nahradit straně úspěšné náklady řízení. Podmínkou však dle § 142 odst. 1 o.s.ř. je, že se nahrazují pouze náklady účelně vynaložené. V komentářové literatuře převažují názory, že zastoupení advokátem je vždy účelně vynaloženým nákladem, ačkoli pro to neexistuje opora v zákoně, což potvrdil i Ústavní soud. Osoby jsou pak často zavázány k náhradě nákladů právního zastoupení, na které protistrana nemá nárok.

V první kapitole se zabývám pojmy souvisejícími s problematikou účelnosti právního zastoupení jako je zásada úspěchu ve věci a moderační právo soudu dle § 150 o.s.ř. V druhé kapitole se věnuji účelnosti právního zastoupení, konkrétně ústavní rovině problému – právu na právní pomoc. Dále se věnuji zneužití práva na zastoupení jako kritériu neúčelnosti zastoupení. Zmiňuji také další kritéria jako je postavení subjektu, či typ sporu.

V práci jsem se snažila najít kritéria, za kterých jde o zastoupení neúčelné. Proto jsem ve třetí kapitole hojně analyzovala judikaturu, především Ústavního soudu. Zkoumala jsem ji jak z pohledu specifických subjektů, u kterých se objevily největší problémy, jako jsou stát a orgány veřejné moci i osoby právně vzdělané, tak i z pohledu typu sporu, který se odvíjel od jeho náročnosti, hodnoty či způsobu zahájení. Dospěla jsem k závěru, že tato kritéria nelze oddělit. To znamená, že pouze z typovosti subjektu nelze dovodit neúčelnost a naopak. Pozornost jsem věnovala také účelnosti jednotlivých úkonů a hotových výdajů advokáta, protože i v případě účelnosti právního zastoupení je třeba zkoumat účelnost jednotlivých úkonů.

Vzhledem k tomu, že problematiku účelnosti musí často řešit Ústavní soud z důvodu nerespektování jeho judikatury soudy obecnými, předkládám v poslední kapitole návrhy na možné změny právní úpravy, a to způsobem, který by závěry judikatury Ústavního soudu k účelnosti právního zastoupení vtělil přímo k § 142 odst. 1 o.s.ř. Není totiž spravedlivé a ani v souladu se zákonem, aby účastník řízení hradil náklady, které byly druhým účastníkem vynaloženy neúčelně.

The thesis deals with the issue of reimbursement of the cost of legal representation in civil proceedings regarding the necessity of legal representation. The reimbursement of the proceeding costs depends on the principle of success. It means that litigant who was successful in civil proceedings is entitled to the reimbursement of costs from unsuccessful litigant. The

essential condition of reimbursement of proceeding costs is the issue of necessity according to § 142 paragraph 1 civil procedure code. There is prevailing opinion in legal literature that the costs of legal representation is always necessary expended. But there is no support for this opinion in law. Constitutional court also said that the necessity of expended costs must be examined for each cost.

In the first chapter I deal with terms related to necessity, specifically with the principle of success and the moderation right of court according to § 150 civil procedure code. In the second chapter I deal with the constitutional aspect of necessity of legal representation. In the issue of necessity I focus on the abusing of right of legal representation. I also mention other possible features (specific subject, circumstances of adversary proceeding - difficulty, value, way of initiation) which may indicate that the legal representation was not necessary.

In my thesis I was looking for the answer to the question for which conditions is the legal representation necessary. Therefore I thoroughly analysed the Czech Constitutional court's decisions. I focused on situations which often cause problems. For example the legal representation of state and public authorities (they employ lot of clerks, have legal departments, manage with public resources), legal persons (they are capable to deal with legal matter themselves), way of initiation of adversary proceeding (model form in which plaintiff changes individual initials about defendant only). I concluded that criterion of subject is not sufficient for decision of non-necessity. The same conclusion applies to the circumstances of adversary proceeding. The conclusion about non-necessity of legal representation could have been made after assessment all of the facts (subject and circumstances of adversary proceeding). Attention was also focused on the necessity of attorney's acts and expenses.

District courts often make decisions which are contrary to the decisions of Constitutional court. Therefore I recommend the change of legislation, specifically I propose that opinions of the Constitutional court's about the issue of necessity should be incorporated to § 142 paragraph 1 civil procedure code.

Klíčová slova/ Key words

Náhrada nákladů řízení

Reimbursement of the proceedings costs

Náhrada nákladů právního zastoupení

Reimbursement of the costs of legal representation

Zásada úspěchu ve věci

Principle of success in the case

Účelnost právního zastoupení

Necessity of the legal representation